

NAŠA VOLJA

CLASILO JUGOSLOVENSKE MLADINE

Leto III.

Ljubljana, o Božiču 1937.

Štev. 6.-7.

Ljubljana, o Božiču 1937.

»Slava Bogu na višavah in mir ljudem na zemlji!« je bilo oznanjeno pred davnim, davnim časom, ko se je rodil Odrešenik, ki naj bi prinesel na zemljo mir in med ljudi ljubezen. Njegovo poslanstvo se je izpolnjevalo. Učil je samo dobro in plemenito a kaj je žel za svoje delo? Zaničevanje, muke in smrt, ki je bila največja žrtev vseh časov. Toda njegov smoter je bil dosežen. Res? Dosežen?

Ako se ozremo danes po svetu, po tem pokvarjenem, izprijenem svetu, ali ne najdemo prav tako zavist in zlobo, kot je bila takrat, ko je prišel Jezus na zemljo, da bi spravil ljudi med seboj? Ali te žalostne prilike ne kličejo po Odrešeniku prav tako kot takrat? Ljudje odtravajo drug drugega in se grizejo med seboj za položaje pa za milijone, a tudi prosijo, molijo in obupujejo za suho skorjo kruha.

Dve, tri, ali še več vrst ljudi imamo. Prvi so bogati, a niso zadovoljni. Še in še hočejo, še naprej hlepe za denarjem in ga kupčijo. Toda niso srečni, ne prinese jim zaželenega blagoslova. Drugi: bogati, srečni. Usmiljeno srce in odprto roko imajo za vsakogar. Nihče ne potrka zaman na njihova vrata, nihče ni surovo odbit, ko njegova sila prikipi do vrha. Tretji? Četrty? Napačno je takole razdeljevati ljudi po razredih, saj prav za prav ljudje niso sami ustanovili teh razredov. Ustanovil in utrdil jih je čas, zapечатila jih je usoda. Kako blazno in zgrešeno se bori komunizem proti njim! Zopet in zopet se bodo pojavljali, dokler bo človeštvo obstajalo.

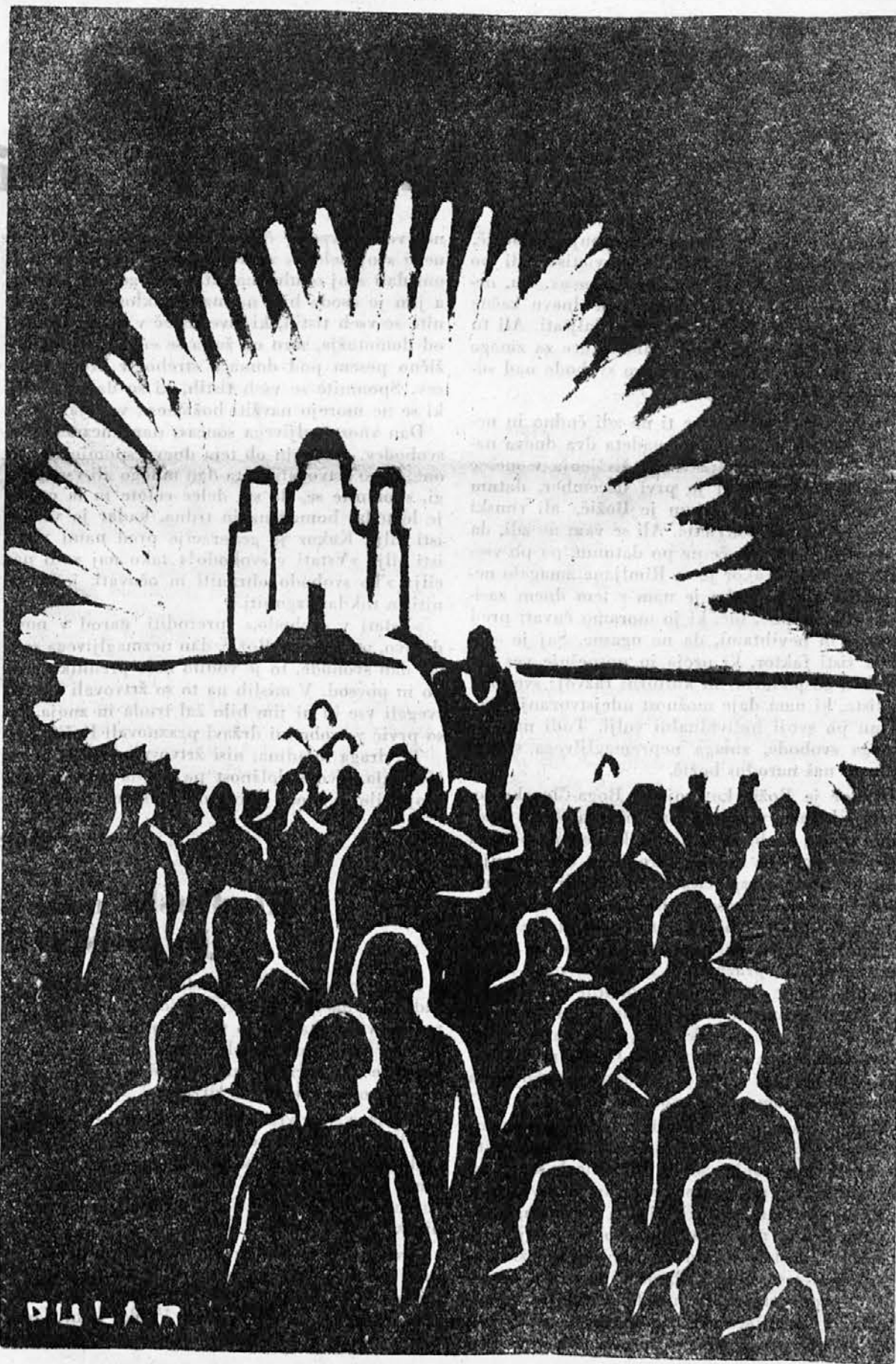
Nikakih revolucij, nikakega nasilja ne potrebujemo v teh težkih dneh. Samo malo, prav malo usmiljenja, ljubezni, one sladke, prave, globoke ljubezni, ljubezni, ki bo delala čudeže in odrešila trpeče človeštvo. Ljubezen naj bi nus družila in spajala, vse, prav vse naj bi povežala v celoto, da bi bili ena družina in bratje med seboj.

Božič je tu. Že od nekdaj je ta veliki praznik nekak simbol ljubezni, nežnosti, spominov na otroška leta pa starih, lepih tradicij, ki so se le tu in tam še obdržale. Vse hiti domov, kdor pa tega nima, pa tja kjer čuti najsorodnejšo dušo, k ljudem, ki so mu najbližji. Vse, kar je lepo in plemenito, se na ta dan vzbudi v človekovem srcu. Toda ne pri vseh! Mnogo jih je, ki jim je srce okamenelo v težki življenjski borbi. Nikogar ne vidi po poleg sebe, ni jim mar trpljenja in tuge soljudi. Nihče jim ne more pomagati in tudi sami si ne bodo. Vse njihovo življenje se izteka kot mrtev voz na slepem tiru. Pravega notranjega veselja in zadovoljstva ne bodo doživeli nikdar.

Ne tako mladina! Mladi smo še, polni iluzij in načrtov. Bodimo usmiljeni in polni ljubezni do drugih, saj bodo še prišli trenutki, ko bomo še mi potrebovali ljubezni drugih.

Zapisano je: »Kdor mnogo ljubi, mu je vse odpuščeno!«

A. V.

Čitateljem in prijateljem „NAŠE VOLJE“ želi
vesele praznike
in srečno novo leto

Uprava in Uredništvo

Božična poslanica čitateljem „Naše volje“

Rimljani so v času, ko mi praznujemo Božič, praznovali »Dies natali Solis invictis«, ali po naše »rojni dan nezmagljivega sonca«. Da, nezmagljivega sonca. Po najkrajšem dnevu začne sonce zmagovati in dan se začne daljšati. Ali tu ne gre za krajši ali daljši dan, tu gre za zmago luči nad temo, tu gre za zmago svobode nad suženjstvom.

Draga mladina! Ali se ti ne zdi čudno in nekako usodno določeno, da padeta dva dneva našega narodnega in državnega življenja v mesec december? Prvi dan je prvi december, datum ujedinjenja, drugi datum je Božič, ali rimski »Dies natali Solis invictis«. Ali se vam ne zdi, da se ta dva praznika, če ne po datumu, pa po vsebini, krijeta? Kakor je za Rimljane zmagalo nezmagljivo sonce, tako je nam s tem dnem zasijala luč svobode, luč, ki jo moramo čuvati pred viharji in nevihtami, da ne ugasne. Saj je svoboda tisti faktor, ki ureja in pospešuje ves napredek, gospodarski in kulturni razvoj; svoboda je tista, ki nam daje možnost udejstvovanja vsakemu po svoji individualni volji. Tudi nam je zmaga svobode, zmaga nepremagljivega sonca, nam je naš narodni božič.

Kakor je Božič kot rojstvo Boga-Človeka temeljni kamen verskega prepričanja, tako bodi nam zmaga svobode temeljni kamen narodnega udejstvovanja in našega narodnega čustvovanja. Saj, ko boste, dragi čitatelji prižigali lučke ob jaslicah ali na drevescu, mislite na one, ki delajo isto, a to pod tujim jarmom. Spomnite se onih, ki jim ni dano, da bi živeli v svobodi, da bi praznovali s praznikom nezmagljivega sonca praznik zmage »svobode«. Spomnite se onih, ki trpe pod tujim jarmom, bodite z mislimi pri njih, a ob teh mislih sklenite: »To, kar je naše, mora biti, mora ostati naše!« O teh mislih verujte, da bo tudi zanje prišel dan nezmagljivega sonca, dan nezmagljive svobode.

Toda ne samo tem, ki jim ni zasijalo sonce svobode, naj ne veljajo vaše misli. Spominjajte se, ko boste v toplih sobah in sobicah sedeli in uživali praznično razpoloženje in darove, tudi onih, kateri so sicer doživeli dan nepremagljivega sonca, dan nepremagljive svobode, a jim je usoda naklonila revščino kot največji delež. Dragi, spomnite se onih, ki bodo v tem času prezebali, ki bodo gladovali in boleli vkljub temu, da živijo v srečni svobodi. Spomnite se njih, vaša srca pa naj prevzame čut bratstva in enakosti,

naj vas prevzame čustvo, da so tudi oni doprinesli svoj delež k zgradbi domovine, da so tudi oni dali svoj obulus na oltar Zmage in Svobode, a jim je usoda bila najmanj naklonjena. Spomnite se vseh tistih, ki živijo daleč v tujini in mro od domotožja, mro od želja še enkrat slišati božično pesem pod domačo streho, v krogu svojcev. Spomnite se vseh tistih, ki so daleč, tistih, ki se ne morejo navžiti božičnega veselja.

Dan »nezmagljivega sonca«, dan »nezmagljive svobode«, dragi, in ob tem dnevu spomin na vse one, ki so žrtvovali za ta dan mnogo ali vse. Dragi, spomnite se, da ste delec celote in ta celota je le tedaj homogena in trdna, kadar jo vodijo isti cilji. Kakor je generacije pred nami vodil isti cilj: »Vstati v svobodo!« tako naj vodi nas cilj: »To svobodo ohraniti in očuvati, jo ohraniti in nikdar izgubiti.«

»Vstati v svobodo«, preroditi narod v novo državo, praznovati Božič, dan nezmagljivega sonca, dan svobode, to je vodilo naše prednike vedno in povsod. V mislih na to so žrtvovali vse, so tvegali vse in ni jim bilo žal truda in znoja, ko so prvič v svobodni državi praznovali Božič.

Ti, draga mladina, nisi žrtvovala trpljenja ne življenja. Tvoja dolžnost pa je, da posvetiš vse svoje sile in moči, vse svoje duševne in telesne

zmožnosti domovini, da jo napraviš močno in trdno. Treba ti je žrtev, treba ti je, da se podrediš ciljem domovine, da spustiš v svoji subjektivnosti in se pokoriš temu, kar prinaša celoti korist, četudi tebi, posamezniku, osebne koristi malo prikrjasa.

Mladina, stopi na pot samoodpovedi, stopi na pot skromnosti, stopi na pot dela za bližnjega in dela za skupnost. Božično razpoloženje, ko so vsa srca nekam mehka in voljna, je najprimernejše za delo v tem smislu. V takem času človek najbolje čuti ljubezen do sočloveka, najbolje ga razume, najlažje mu priskoči na pomoč.

Vsi smo ljudje! Eni z več, drugi z manj sreče obdarjeni, eni so žrtvovali več, drugi manj za svobodo, za narodno rojstvo, za Božič. Toda vse nas naj preveva zavest, da tega, kar imamo, ne smemo izgubiti. Obenem pa naj nam bodo pred očmi vsi oni, ki jim ne sijajo sonce Svobode, vsi oni, ki jih muči revščina in siromaštvo, vsi oni, ki so od nepravilnih nazorov zaslepljeni. Vsi ti nam naj bodo v mislih! Mi pa delajmo tako, da bo tudi za vse te nastopil »rojni dan nezmagljivega sonca«, »nezmagljive svobode« in nezmagljivega prepričanja, da smo eno, in da je le v slogi in skupnosti moč!

M. Š.

Mladinski odsek Strelske družine je proslavil 1. december

Poleg brezštevilnih proslav 1. decembra, je tudi naša nacijska srednješolska mladina priredila svojo akademijo v spomin na oni dan, ko je tisočletni sen Jugoslovanov postal stvarnost, ko so se Slovenci, Hrvati in Srbi zedinili v močno, svobodno, nedeljivo državo.

Proslava se je vršila dne 1. decembra popoldne v veliki dvorani Narodnega doma, ki je bila domala nabito polna. Kako občinstvo in mladina sama spoštuje in ceni delo viteške organizacije strelcev, kaže zanimanje, ki je vladalo za prireditve.

Proslavi je prisostvoval divizijski general gospod Tonić in njegov pomočnik ter predsednik strelskega okrožja general g. Dodić. Zelo častno je bil zastopan oficirski zbor. Veliko je bilo tudi zastopnikov naših srednješolskih zavodov, tako

direktor ženske gimnazije g. Breznik, dalje gg. profesorji. Med posetniki smo opazili tudi ravnatelja velešjma g. Dularja, šentjakobskega župnika g. Barleta, starosta ljubljanskega Sokola g. Kajzela, predsednika Z. K. D. g. profesorja Jerana in druge.

Da je bila akademija vredna takega zanimanja, potrjuje spored prireditve, ki so ga izvajali domala samo člani M. O. S. D. Uvodno besedo je imel predsednik strelske družine brat Sterlekar, ki je po pozdravu predal besedo slavnostnemu govorniku bratu Kntinu. Z lepimi, izbranimi in zanosnimi besedami je govornik poudaril pomen Ujedinjenja za našo dobo in njeno mladino. Po govoru je nastopila sestra Ivančeva z okusno in drastično podano Grudno deklamacijo: Po- (Dalje na 3. strani)

SLOVENSKA KOČEVSKA:

Šolstvo na Kočevskem

V svojem zadnjem razmišljanju o splošnih kulturnih prilikah Slovenske Kočevske, sem se dotaknil v splošnem tudi razvoja šolstva v tej naši slovenski pokrajini, iz katerega ste lahko razvideli prav žalostno stanje, ki je še do nedavna tu vladalo. Kaj smo torej imeli na Slovenskem Kočevskem do sedaj? Poleg gimnazije, zasebne ženske meščanske šole in Zavoda za slepce, vse v Kočevju, je bilo 25 ljudskih šol, ki so imele vse svoje — večinoma nemške — kočevske učitelje in kjer se je bohotala nemščina, a državni jezik je imel na teh šolah vlogo uboge pastorkice. Kakšne žalostne prilike so vladale in koliko je mladina znala državnega (slovenskega) jezika, vam bi lahko povedali oni slovenski učitelji, ki so prišli na take dvojezične šole slovenske Kočevske. Niso bili in niso še danes mnogokje redki slučajji, ko so otroci čistih slovenskih staršev hodili v nemški razred, pač pod pritiskom lokalnih faktorjev, ki so rezali kruh našemu slovenskemu človeku. Nemško manjšinsko šolstvo je bilo razdeljeno v okviru kočevskega jezikovnega otoka v kočevski in novomeški srez in šteje danes 28 mešanih kočevsko-slovenskih šol. Od teh je sedaj le sedem čistih slovenskih šol, a 21 mešanih z nemško-slovenskim poukom. Ako končno računamo, da je še v 7 čisto slovenskih šolah na Kočevskem vsaj verouk delno v nemškem jeziku, potem vam je lahko jasna današnja slika našega šolstva. Število učiteljstva na teh šolah je do 60, od katerih je sicer le še 7 kočevsko-nemških učiteljev, a 12 kočevsko-nemških veroučiteljev, vendar radi nemških razredov na večini kočevskih šol mora tudi slovensko učiteljstvo učiti v nemškem jeziku v vsem pouku.

Vprašanje zase je število nemških otrok na vseh kočevskih šolah. Objektivno računano, pride povprečno 10 % kočevsko nemških otrok na vsako šolo, kar znaša pač malo število nemških otrok na vsem kočevskem jezikovnem otoku. Vendar v resnici in praksi ni tako in računajo nasprotno Nemci komaj 10 % otrok slovenske narodnosti v teh šolah. Seveda moramo pripomniti, da je oblast do nedavnega iz političnih vzrokov dovljevala vpis slovenskih in mešanih otrok marsikje v nemške razrede. Danes se to stanje bistveno urejuje in popravlja. Nič se ne moremo čuditi takim žalostnim razmeram, ki so vladale v šolstvu na Kočevskem, ako vemo, da je bila i šola i cerkev i občina v izključno nemških rokah. Vsi ti trije faktorji so potem po svoje krojili naredbe oblasti, katera je tudi marsikje zamažala, ako je to škodovalo interesom kogarkoli...

Omenil sem že, kako mačehovsko se je negovala na marsikaterih šolah na Kočevskem slovenščina, da si so predpisi urejevali to točno in zahtevali od učencev 7. in 8. šolskega leta točno poznavanje državnega jezika v besedi in pisavi. Slovenski učitelji pa, ki sedaj uče na teh šolah vedo, da so učenci znali komaj za silo brati, o kakem govorenju pa ni bilo ne duha ne sluha. Nemški učitelji so za nadzornika naučili učence nekaj stavkov v državnem jeziku in s tem oblast preslepili... V resnici so pa učili le v nemškem jeziku... Pisec teh vrstic je na lastni koži občutil to »slepomišenje«, ko je prišel na tako šolo, kjer ni znala mladina drugega, ko pozdrav in nekaj naučenih stavkov... Pripominjam še dejstvo, da ima šola slovenski oddelek že od l. 1920.

Slovanski zapiski

50-letnica sofijske univerze je bila zelo slovesno proslavljena v začetku tega meseca v Sofiji. Poleg celokupne bolgarske vlade, inozemskih poslanikov in drugih civilnih, vojaških in cerkvenih odličnikov se je proslave udeležil tudi bolgarski kralj Boris III., ki ga je akademska mladina burno pozdravljala. — Sofijska univerza je edina v Bolgariji ter šteje sedem fakultet. Na njih poučuje okrog 130 profesorjev, obiskuje jih pa preko 4000 slušateljev. Tehnične visoke šole Bolgari nimajo. Pač pa imajo višjo trgovsko šolo v Varni ter za študij gospodarskih in političnih ved takozvano svobodno univerzo v Sofiji.

† Anton Strašimirov, bolgarski pisatelj, je umrl 7. t. m. na Dunaju, kamor je šel iskat zdravlja. Bil je eden izmed najboljših znanih bolgarskih pisateljev in javnih delavcev. Rodil se je v Varni leta 1872 ter je bil nekaj časa srednješolski profesor. Svoje prvo slovstveno delce je tiskal, ko je bil star dvajset let. Leta 1898. je izšla njegova prva knjiga: zbirka povesti »Smeh in solze«. Napisal je mnogo dramskih del in roman »Jesenski dnevi«. Zadnja njegova dela vsebujejo psihološki oris bolgarskega državnika Stambolova (»Diktator«) in bolgarskega prepoveditelja P. Karavelova (»Reformator«). Pri vsem svojem obširnem slovstvenem ustvarjanju je še urejeval razne liste in časopise.

Najboljše bolgarsko pevsko društvo je sofijsko društvo »Gusla«, ki je 7. t. m. odpotovalo na daljšo turnejo po Poljski. Kakor poročajo poljski in bolgarski listi, so bili bolgarski pevci povsod izredno priščno sprejeti, njih koncerti pa so bili sijajne manifestacije vseslovenske misli.

† Mitropolit Simeon, najstarejši bolgarski pravoslavni duhovnik, je umrl v novembru mesecu v Varni. Dočakal je visoko starost 97 let. Meseca maja letošnjega leta je še v Varni sprejel delegacijo Jugoslovansko-bolgarske lige iz Ljubljane.

Nemško nasilje nad Lužiškimi Srbi. Nedavno so nemške oblasti prepovedale delovanje lužiško-srbske zveze kulturnih društev »Domovina«, dalje znanstvenega društva Matica Srbska ter vseh drugih lužiško-srbskih društev.

Zahvala

Mladinski odsek Strelske družine v Ljubljani se na tem mestu zahvaljuje vsem, ki so mu na katerikoli način pripomogli, da sta proslava Ujedinjenja in miklavževanje tako dobro uspeli.

Odbor M. O. S. D.

Mladinski odsek Strelske družine je proslavil 1. december

(Nadaljevanje z 2. strani)

mladni veter. Bratje Kušcer, Sever in Osredkar so podali Mozartov III. trio v treh stavkih. Navdušen aplavz je žel orkester pod taktirko nadarjenega dirigenta brata Bana. Orkester je izvajal Dvořakovo Humoresko in Mayerbeerovo koračnico iz opere »Prerok«. Slednje so morali celo ponoviti. Nič manj navdušenja in odobravanja ni žel mladi tenor brat Grošelj, ki je zapel Prelovčev »Bom šel na planince« in Paučičev »Pa moje dekle glas«, ki jo je moral tudi ponoviti. Nato se je znova pojavil na odru odlični violiništ brat Sever, ki je odigral Bachov »Bour-

in to še, da je bila v letih 1924—1928 celo samo slovenska šola, a v rokah nemško-kočevskega učitelja... Da je učil nemški jezik in ne slovenskega, čutim sedaj na mladini in odraslih iz 'eh šolskih let, ki ne znajo nič slovenskega! Take in podobne primere bi vam lahko našteval še in še, pa bi le v malem pokazal vse one napake, ki so se delale v našem šolstvu vse od Ujedinjenja do zadnjih let.

Kakor sem že zadnjič povedal, je končno oblast v tem vprašanju izrekla odločno besedo in iz starih šulferajnskih šol odmeva danes slovenska beseda in pesem, ki kliče in kažete svojim rojakom slovenske Kočevske pot navzgor, naprej, do končne zmage.

Ne smemo se še udinjati iluzijam, da je že vse popravljeno in urejeno. Ne! Še mnogo, mnogo dela čaka i oblast i kulturne delavce, pa kulturne organizacije. Zato vas, mlade jugoslovanske nacionaliste pozivamo, da s svojim delom, posetom in drugačno podporo pripomorete kot kamenček k mogočni, trdni zgradbi naše kulture in prosvete na slovenskem Kočevskem. Naj bo tudi vaše geslo:

Mal polož dar,
domu na oltar!

Z d r a v o !

— ar.

Branimir:

Koroški glas

Z Gospe svete milo pojejo zvonovi,
V srce segajoči njih glasovi,
Se razlegajo čez dol in plan,
Oj, tožni Korotan!

Narodne svetinje v prah, pepel teptane,
Pred tujci so zaničevane;
Zatiran je slovenski stan,
Oj, tožni Korotan!

Starodavne so odvzeli ti pravice,
Tujci tvoje sramotijo lice,
Kdaj greh bo njihov maščevan?
Oj, tožni Korotan!

Nje, ki slovenski zvesti bili so sinovi,
Pokopali črni so grobovi,
Val tujcev sovražni teman,
Oj, tožni Korotan!

Mar ne vedo, da nekdanj knezi so domači,
Vladali zemlji, ki jo tujec tlači,
Da duh ni njihov pokopan,
Oj, tožni Korotan!

Kdaj napoči zarja narodne svobode,
Kdaj ti sonce zasvetilo bode,
Kdaj dvigne dom se spet prostran,
Oj, tožni Korotan!

Zvest ostani sebi narod korotanski,
Pa bo vedno duh tvoj le slovanski,
In prišel bo vstajenja dan,
Slovanski Korotan!

ree« iz druge sonate. Pri klavirju ga je spremljal brat Kušcer. Za svoja odlična izvajanja je žel buren aplavz. Ko se je ploskanje poleglo, je nastopil nad petnajst članov broječ recitacijski zbor, ki je recital Župančičevo: »Kovaško«.

Odlično uspelo akademijo je zaključil orkester, ki je zaigral državno himno.

Proslava je ostavila v dušah vseh pričujočih, posebno pa navzoče srednješolske mladine, živo zavest, da tudi danes, ko je dan našega ujedinjenja že precej daleč za nami, ne smemo pozabiti velikih dejanj in junaštev, ki so privedla končno do zmage jugoslovanske misli.

Vekoslav Bučar:

Skozi bratsko Bolgarijo

Potni utiski ter beležke iz bolgarske preteklosti in sedanjosti

3. nadaljevanje

In prišel je! Utripu narodovih src sta prislutila vladarja obeh bratskih držav. Sledila sta narodovemu hotenju, podala sta si bratski roki in — svet je zopet ostrmel. Spontane veličastne manifestacije, ki jih je narod v Bolgariji in Jugoslaviji prirejal obema vladarjema ob njiju medsebojnih obiskih, so svet zaskrbele. In menda ne bomo daleč od stvarne resnice, če po raznih znanih sodeč mislimo, da obstoja vzročna zveza med marsejskim atentatom in iniciativnim delovanjem kralja Aleksandra na polju jugoslovensko-bolgarskega zblizanja...

Srečno započeto delo se je nadaljevalo in se še nadaljuje. Razna društva, skupine in posamezniki so z medsebojnimi obiskovanji skrbeli in še skrbijo za čimboljše poznavanje, zavedajoč se, da zamore samo dobro medsebojno poznavanje pravočasno in uspešno razkrinkati namene onih, ki jim je bilo naše sovraštvo samo v korist. Tudi diplomacija obeh držav je storila svojo dolžnost s tem, da je sklenila kot osnovo boljše bodočnosti balkanskih Slovanov pakt večnega prijateljstva med Jugoslavijo in Bolgarijo.

Sveta dolžnost vsakega zavednega Jugoslovana in Bolgara je, po svojih močeh pomagati pri delu, da postanejo zapisane besede meso in kri. *Od diplomatskega večnega prijateljstva mora nastati iskreno večno bratstvo, ki bo neusahljiv vir moralnih in materialnih koristi Jugoslavije in Bolgarije!* To delo pa ni lahko, kajti tujec, ki mu jugoslovensko-bolgarsko bratstvo ne gre v račun, je budno na straži. Bodimo vedno čuječi in neumorno delavni tudi mi in zmaga bo slej ko prej naša!

Zemljepisni podatki

Predno preidemo na pripovedovanje svojih vtisov, doživljajev in izsledkov svojih opažanj je potrebno, da podam o Bolgariji kratek zemljepisni in zgodovinski pregled.

Kraljevina Bolgarija, ki jo Bolgari imenujejo carstvo, zavzema severovzhodni in centralni del Balkanskega polotoka ter leži ob izredno važni poti: Zapadna Evropa-Carigrad. Na severu meji na Rumunijo, ki jo od njene celine loči reka Donava, na vzhodu obliha Bolgarijo Črno morje, na jugu meji na Turčijo in Grčijo, na

zahodu pa na Jugoslavijo. Dolžina celokupne državne meje znaša 2157 km. Od tega odpade na mejo proti Romuniji 602 (Donava tvori 397 km meje!), proti Turčiji 234, proti Grčiji 486, proti Jugoslaviji pa 524 km. Bolgarska črnomska obala je dolga 311 km.

nih kilometrov, je v glavnem gorata. Od zapada proti vzhodu se vleče skozi sredo države Stara planina ali Balkansko pogorje, ki je dalo Balkanskemu polotoku ime. Ta se deli v zapadno, srednjo in vzhodno Staro planino. Najvišji vrh je Jumruk-čal ali Ferdinandov vrh (2372 m), ki se nahaja v srednjem Balkanu. Vzporedno s Staro planino teče Srednja gora z najvišjim vrhom Bogdanom (1573 m). Na jugu Bolgarije je silno razčlenjeno Rodopsko pogorje, kojega obronki segajo celo do Belega (Egejskega) morja. Najvišji vrh v Rodopih je Džaferica (2380 metrov). V zapadni Bolgariji se dviga nad Sofijo Vitoša s Črnim vrhom (2286 m), blizu jugoslovenske meje pa veličastna Rila z mogočno Musalo (2925 m), ki je obenem najvišji vrh Balkanskega polotoka. Južno od Rile pa je hajduški Pirin z najvišjim vrhom El Tepé (2914 metrov).

Zemljepisno se deli Bolgarija v tri pokrajine, ki se med seboj razlikujejo tako po nastanku in obliki tal, kakor tudi po podnebjju. Te so: Severna, Južna in Jugozapadna Bolgarija. Meje teh pokrajin tvorijo razvodja Stare planine in Ihtimanske Srednje gore, dalje Rilsko pogorje ter zapadni in srednji Rodopi. Severno od razvodja Stare planine je Severna Bolgarija ali bolgarska Donavska nižina, ki pada od juga proti severu. Južno od tega razvodja ležita Južna in Jugozapadna Bolgarija. Prva se imenuje tudi trakijska Bolgarija ter se nahaja vzhodno od Ihtimanske Srednje gore. Porečje reke Strume in Meste ter gornja polovica porečja reke Iskar do Balkanskega pogorja in jugoslovenske meje je Jugozapadna Bolgarija z dvema padcema: na sever proti Donavi in na jug proti Belemu morju.

Podnebje je v Bolgariji v splošnem celinsko, samo v nekaterih južnih predelih subtropsko. Srednja nadmorska višina znaša 480 m. Za in-

tenzivno poljedelstvo so najprikladnejša tla do 500 m nadmorske višine. Takšna zavzemajo mnogo nad polovico (65 %) celokupne površine današnje Bolgarije.

Našo slovansko balkansko sosedo namaka mnogo manjših in večjih rek, Marica, najdaljša reka Balkanskega polotoka, izvira v Rilem pogorju in se izliva pri Elnosu v Belo morje. Dolga je 530 km, od katerih je v Bolgariji 338 km. V svojem izvenbolgarskem toku tvori do svojega izliva mejo med današnjo kraljevino Grčijo in republiko Turčijo. Največji desni pritok Marice je Arda (246 km), levi pa Tundža (415 km). Oba pritoka se izliva v Marico pri Odriu. Ostali važnejši pritoki Marice so Eli-dere (90 km), Topolnica (155 km), Luda Jana (79 km) in Strema (115 km). Tudi reki Mesta (246 km), ki izvira v Rili in Struma (392 km), ki izvira pod Črnim vrhom v Vitoši, se izliva v Belo morje. Donavsko nižino napajajo poleg drugih naslednje reke: Iskar (400 km), Vit (195 km), Osem (332 km), Jantra (271 km) in Lom (232 km). Vse te reke — razen reke Iskar, ki izvira v Rili in seka Staro planino — izvirajo v Balkanskem pogorju.

Poleg rek je po vsej Bolgariji tudi mnogo sladkih in slanih jezer in močvirij ali blat, ki so blizu donavske in črnomske obale ter v Pirinu in Rili. Po površini največje je Vajakjojsko (28 km²) in Gebdžensko jezero (19 km²), ki imata slano vodo. Ostala slana jezera so: Atanaskjojsko (17 km²), Mandrensko (16 km²) in Anhijsko (6 km²). Sladka jezera so v Podonavju in to: Svištovsko, ki je največje (17 km²), dalje Kraješta (13 km²), Vitra (12 km²), Bjelensko jezero (11 km²), Dezna (5 km²) in več manjših. Razen omenjenih se v planinskih predelih Pirina in Rile v višini od 2100 do 2800 m skriva vse polno večjih in manjših jezer, ki so globoka od 1 do 30 m. V Rili je 145 takih jezer, v Pirinu pa preko sto. Vsa ta planinska jezera so ledeniškega izvora.

Prestolnica Bolgarije in obenem največje bolgarsko mesto je Sofija, ki se razkošno razprostira v ravnini pod Vitošo. Šteje 300.000 prebivalcev. S svojimi lepimi ravnimi ulicami in modernimi stavbami spada med najlepša mesta Balkanskega polotoka. Drugo največje mesto Bolgarije je Plovdiv, nazvan »trakijska stolica«. Leži slikovito v trakijski nižini ob reki Marici ter ima 100.500 prebivalcev. Črnomorski pristanišči in kopališči sta Varna (70.200 preb.), eno najlepših črnomorskih kopališč, in Burgas (36.000 preb.), najaktivnejše bolgarsko pristanišče. Največje donavsko pristanišče je Ruse (50.000 preb.), poleg njega pa so važna še: Vidin (20.000 preb.), Lom (15.000 preb.) in nekatera druga manjša pristanišča. V notranjosti države so pomembnejša mesta: Trnovo (14.500 preb.), ki je eno najslavnejših mest v Evropi, dalje Vratca (16.500 preb.), Pleven (32.000 preb.), Šumen (26.000 preb.) in Stara Zagora (30.000 preb.), blizu jugoslovenske meje pa Kjustendil (16.500 preb.).

Površina Bolgarije, ki meri 103.146 kvadrat-Po najnovejših statističnih podatkih bolgarskega statističnega urada šteje Bolgarija 6.172.000 prebivalcev. Na tisoč moških pride 991 žensk. Povprečna naseljenost je 53 oseb na kvadratni kilometer. Najbolj gosto naseljeni so severozapadni predeli, kjer je največja gostota v Vidinskem okraju (89,5), najredkejša pa južni predeli, kjer znaša v nekaterih okrajih gostota prebivalstva komaj enajst oseb na kvadratni kilo-

Program

našega članka po bratski Bolgariji

V naslednjem prinašamo program nadaljevanj članka g. Vekoslava Bučarja: Po bratski Bolgariji. Članek se bo nadaljeval skozi cel letošnji letnik »Naše Volje«. Koncem leta pa bomo članek ponatisnili in ga izdali kot samostojno knjigo. Nadaljevanja so sledeča:

Zgodovinski pregled
Prestolnica pod Vitošo
Nepozabni dnevi v Sofiji
Dve odlični društvi
Bolgarsko šolstvo
Kulturno življenje Bolgarov
Bolgarsko gospodarstvo
Bolgarsko zadrugarstvo
Vidin in Lom
Sveto mesto Pleven
Veliko Trnovo
Ruse ob Donavi

Kraljica Črnega morja
Dobrudža
Na Črnem morju
Od Burgasa do Plovdiva
»Trakijska stolica«
V dolini cvetočih rož
Trakija — slovanska bol
Naša pesem v Bolgariji
Aleksander Stambolijski
»Zveno« in »zvenistie«
O Makedonstvujuših
Rilski samostan
Zaključne besede

Kakor vidite, je to zelo obširen program; zato bomo poskušali v nadaljevanjih v vsaki številki objaviti čim več. Upamo, da bodo naši čitatelji z veseljem sprejeli izčrpna nadaljevanja opisanja življenja in prilik, v katerih živijo bratski Bolgari.

Uredništvo

meter. Od celokupnega prebivalstva jih živi 79 odstotkov na vasi in samo 21 odstotkov v mestih in trgih, kar dokazuje, da je Bolgarija skoraj izključno agrarna država.

Po veroizpovedi je 83 % prebivalstva vzhodno pravoslavne vere, 14 % pa mohamedanske. Ostale tri odstotke tvorijo katoliki (0.75), armenski gregorijanci, židje (0.85 %), protestanti i. dr. Znatnejših narodnih manjšin v Bolgariji, razen Turkov, ni. Teh je nekaj nad 600.000 ter tvorijo 11 % celokupnega prebivalstva. Za Turki so najmočnejši Cigani (82.000), nato pridejo Židje, Grki in še nekaj drugih narodnostnih drobcev.

V pogledu pismenosti je Bolgarija, v primeri z drugimi evropskimi državami, še precej zadaj, kar je pač posledica večstoletnega turškega suženjstva. Vendar je opaziti v tem pogledu, posebno v zadnjih letih, razveseljiv napredek. Okrog leta 1880. je bilo v takratni kneževini komaj nekaj nad 3 % pismenih ljudi. Danes je pismenega nekaj nad 60 % prebivalstva, starega nad šest let. Pri moških je pismenost mnogo večja kot pri ženskah. Največji odstotek nepismenosti še vedno prikazujejo Turki.

Upravno je bila do leta 1934. Bolgarija razdeljena na 16 okrožij, ki so skupaj štejele 91 okrajev. Okraji so se delili na občine. Na čelu okrožja je bil okrožni upravitelj, na čelu okraja okrajni načelnik, na čelu občine pa župan, ki ga Bolgari imenujejo kmet. Po 19. maju 1934 so bila okrožja ukinjena in država je razdeljena na sedem oblasti z oblastnimi direktorji (velikimi župani) na čelu. Oblasti se imenujejo po sedežih oblastnih direktorjev, ki so v Sofiji, Vrateih, Plevni, Šumnu, Plovdivu, Stari Zagori in Burgasu.

Omeniti bi še bilo treba železnice in ceste kot najvažnejša prometna sredstva. Z železnico so zvezana skoraj vsa večja in važnejša bolgarska mesta. Glavne proge so: Caribrod—Svilengrad, Sofija—Varna, Sofija—Burgas, Sofija—Lom, Varna—Ruse in Ruse—Gornja Orehoviča—Stara Zagora. Vsega ima Bolgarija 3270 km železniških prog, od katerih je 420 km ozkotirnih. Razen 45 km privatnih industrijskih tirov je vsa železnica državna last. Da bodo železnice popolnoma odgovarjale vsem potrebam Bolgarije je deloma že v gradnji, deloma projektiranih še novih železniških prog v skupni dolžini preko 2000 kilometrov. Dolžina uporabnih cest znaša 17.650 km, okrog 8000 km cest je v gradnji, 5000 km pa na novo trasiranih. Za potniški in tovorni obrežni promet na Donavi skrbijo ladje državne rečne plovbe, po Črnem morju pa Bolgarska trgovska paroplovna družba s sedežem v Varni.

Kot sem že omenil je Bolgarija predvsem agrarna država. Okrog 80 % vsega prebivalstva se bavi s poljedelstvom in živinorejo. Posestniki po ogromni večini posedujejo komaj enega do šest hektarjev zemlje. Razen vseh vrst žita, ki tvori glavni poljedelski proizvod, sadijo tudi razne industrijske kulture. Izborno uspeva tobak ter razno sadje in zelenjava, posebno na glasu pa je bolgarsko grozdje. Kultura murve za hrano sviloprejkam ter rožni nasadi za vzgojo oljedajne rože ima vse prirodne pogoje za čim lepši razvoj. Prebivalstvo v planinskih in gozdnih predelih živi večinoma od eksploatacije gozdov in lesne industrije, kajti skoro tretino Bolgarije pokriva gozdovi.

Obrt radi napredujoče industrije nazaduje. Industrija beleži v zadnjih treh desetletjih ogromen napredek ter je že v mnogih panogah v stanju pokriti domačo potrebo. Kljub temu Bolgarija še vedno mnogo uvaža. Najbolj je razvita tekstilna industrija, koje središče so mesta: Sofija, Sliven in Grahovo. Zelo bogata je Bolgarija na raznih rudah in to predvsem na premogu. Največji bolgarski premogovnik je v Perniku, zahodno od Sofije. Razen premoga pa imajo Bolgari doma tudi znatne količine bakra, svinca, cinka, kaolina in kuhinjske soli.

A. V.:

Delovanje prve studentske radne čete

V »Naši volji« je že izšlo nekaj »Pisem iz radne čete«. Ker je iz njih razvidno večinoma le delo čete letos v Bijelem polju, ne pa njen globlji pomen, objavljamo danes članek, ki naj pouči naše čitatelje podrobneje o nastanku in organizaciji Radne čete.

Mnogo sem v zadnjih letih čital in slišal o prvi studentski radni četi prof. dr. Laze Popovića, o njenem pomenu in delovanju, pa vendar sem z nekako skepsjo gledal na vso to stvar, češ: »Kako more peščica študentov pomagati siromasnemu narodu? Za to je pač potrebno nekaj večjega, močna organizacija, ki jo podpira država, in pa v glavnem veliko, veliko denarja!« Pa sem lansko leto meseca maja čital v akademskem listu »Naši misli« vabilo k sodelovanju v četi in se takoj odločil, da se za stvar zanimam in se prepričam, ali je vse res, kar o njej pišejo. Prijavil sem se in bil sprejet.

Bilo je 4. julija letos, ko smo se — 7 ljubljancev — odpeljali na dolgo pot v Hercegovino, ki je glavno torišče delovanja čete. Zakaj prav Hercegovina? Za onega, ki je tam doli že bil in se nekoliko vživel v neverjetno siromašne razmere hercegovskega kmeta, je odgovor lahak.

V Zagrebu so se nam pridružili tovariši iz Splita, Zagreba, v Slavonskem Brodu tovariši iz Beograda, v Sarajevu pa »Sarajlijci«. Tako smo bili kompletni. Bilo nas je 35. Že v vlaku smo se med seboj precej spoznali in zavel je med nami prijateljski duh. Zavedali smo se, da nas od sedaj vežejo isti, pa ne naši, temveč višji, narodovi interesi.

Utrujeni, a veselo razpoloženi, smo prispeli na kraj našega dela — Bijelo polje. Narod nas je navdušeno sprejel, saj je že vedel o četi toliko dobrega. Radna četa je poznana sploh po vsej Hercegovini še iz prejšnjih let. Njenega ustanovitelja, plemenitega profesorja dr. Popovića spoštujejo in cenijo povsod in to upravičeno. Študenti-delavci iz prejšnjih let imajo v vseh krajih, kjer je četa že delovala, prave prijateljske pobratime in to priproste seljake, ki jim prijateljstvo pomeni toliko kot pravo, krvno bratstvo. Kako nesebično čustvo je za njih to prijateljstvo, ve samo oni, ki pozna duše teh nepokvarjenih, naivnih ljudi, ki so tako daleč ob blaziranega, izumetničenega modernega sveta.

Delali smo veliko cisterno, nedaleč od našega taborišča — Sokolskega doma v Bijelem polju. Delo ni napredovalo preveč hitro. Ovirala nas

je v glavnem neznosna vročina — 45 stopinj v senci. Pa tudi mi nismo bili dela še vajeni. Saj ni čuda: celo leto sedimo v mestu, včasih se za zabavo malo pokratkočasimo s sportom, tam doli smo morali pa krepko premetavati kamenje in kopati grušč, da smo se kópali v lastnem znoju. No, pa šlo je le! Naša cisterna je postajala stvarnost...

Kakšen pa je ustroj radne čete?

Njeno polno ime je »Prva studentska radna četa prof. dr. Laze Popovića«. Ime je dobila po svojem ustanovitelju, ki je dobro poznal siromaštvo kmetov iz najbolj zanemarjenih pokrajin Jugoslavije in prišel do prepričanja, da bi jim ustanovitev studentske delovne čete, ki bi jim pomagala in jih učila, prinesla dragocenih koristi. Žrtvoval je ogromno časa in svojega lastnega denarja, da je svojo zamisel praktično izvedel. Zbral si je stalnih sodelavcev iz vrst študentov. Imena tovarišev Kuprešanina Veljka, Marušića Rikarda in drugih bodo zapisana z zlatimi črkami v zgodovini radne čete.

Pa sredstva? Povedati moram, da kmetje prejmejo objekt, ki ga napravi četa, v dar. Stane jih niti pare in to je tudi glavni namen radne čete, ki si je vzela v program, da dela samostojno. No, popolnoma samostojno letos nismo delali. Naše delo se je vključilo v program »Petrove petletke« mostarske sokolske župe, ki ima slične cilje. Da četa lahko plača prehrano svojih članov (nagrade za delo člani absolutno ne dobe nobene), potem material za delo, orodje itd., priredi preko šolskega leta po vseh glavnih mestih nabiralno akcijo, ki je do sedaj vedno dobro uspela. Nekaj prispeva banovina, nekaj država (letos ni dala država ničesar), nekaj Sokol in privatniki, pa gre!

Po dobrem mesecu trdega dela je bilo delo končano. Ob tej priliki smo priredili malo slavnost ob navzočnosti zbranega naroda, pravoslavne duhovščine in Sokola. Zapustili smo kraj, kjer smo prebili toliko prijetnih, a tudi veliko truda polnih uric, ne preveč radi. Pustili smo tam res prave prijatelje, ki vedo, kaj smo zanje storili in so nam hvaležni. Naše delo ni bilo veliko. Samo skromno smo hoteli tudi mi, ki bi morali biti »cvet naroda«, nekoliko pripomoči k delu za narod, za njegovo prosveto in blagostanje. Še homo šli v radno četo in to s še večjim veseljem in udanostjo do plemenite ideje »Prve studentske radne čete prof. dr. Laze Popovića«.

A. V.:

Pol leta na ledeni plošči

Radiotelegrafist ruske polarne ekspedicije »Nordpol«, je te dni poslal sledeče daljše poročilo:

»Dne 21. novembra smo obhajali polletnico svojega bivanja tu gori med večnim ledom. Plošča, ki jo morska struja goni sem in tja, že davno ni več najsevernejša plošča, kot je bila takrat, ko smo se na njej utaborili. Severna Grönlandija je za nami. Naš tabor je tako neznaten, da se ga komaj opazi. Ledeni observatorij tovariša Fjordova se sveti kot dragulj v zelenkasti polarni svetlobi. Okoli šotora je steptan širok hodnik. Kadar divja snežni vihar ni na tem hodniku nič kaj prijetno. Droban sneg prodre tudi skozi najgostejšo obleko.

Naš šotor je bel, prevlečen na debelo z ledeno glazuro, samo črn izolator radijske antene se temno odraža od beline. Prednji prostor je zavaran s trajnimi vrati. V mali predsobi stoji štirje pari copat, v vsaki bi lahko okopal dvomesečnega otroka. Vsak, ki vstopi, mora skrbno otresti

sneg s čevljev. Notranja stran vrat je prevlečena z gumijem, da mraz ne more v šotor. Sicer pa naše stanovanje ni šotor, temveč prava pravcata hiša, samo streha je iz blaga. Stanovanjski prostor meri samo 3 kvadratne metre. Desno od vhoda v naš dom stoji miza oddajne postaje, pod njo akumulatorji in aparati. Levo od vhoda visi na steni zaboj, ki ga ponovno imenujemo »buffet«. Na tleh stoji zaboji s kuhalnimi potrebščinami itd. Nad ležiščem tovariša Širšova visi obrabljena aktovka, ki vsebuje naše znanstvene izsledke. Pomeni nam pol leta trudapolnega življenja, dolge ure dela. Rajši bi izgubili glavo, kot to aktovko.

V sredini prostora stoji miza, ki je namenjena laboratoriju. Vsakemu od nas je odkazan prostorček, kjer imamo shranjene razne malenkosti, ki nas spominjajo na daljno domovino...

Srebrnkasto se blešče stene, pokrite z ivjem, luči mračno brle, a ta mala, zaključena skupnost je polna dela, zadovoljstva in življenja.

Marinka R.:

Literarni večer primorskih književnikov

Delavsko prosvetno in podporno društvo »Tabor« je priredilo lep literarni večer, ki je bil, dasi Slovenci navadno precej nezaupljivo gledamo na tovrstne prireditve, izredno dobro obiskan. Največ je bilo opaziti primorskih Slovencev, izredno pester program naših najboljših primorskih pisateljev pa je privabil tudi veliko kritikov in drugih naših kulturnih delavcev. Med občinstvom smo opazili tudi veliko delavstva, kar je lep dokaz zanimanja tega sloja za kulturno delo slovenskih pisateljev in pesnikov in da niso recitacijski večeri namenjeni samo ozkemu krogu naših izobražencev, ki so stalno pri teh prireditvah. Pogrešali pa smo dijaštvo, ki je navadno bolje zastopano pri takih prireditvah.

Uvod v prireditev je bil iskren govor gospoda Božiča, ki je v klenih besedah povedal bridko resnico, da v svobodni državi prav radi pozabljamo na brate iste krvi onkraj meje, da pozabljamo celo na one velike sinove našega naroda, ki jih je rodila sončna Goriška. Zato je prav, da bodo pakazale naši javnosti pot, kako olajšati bratom onkraj meje gorje, kako jim priboriti pravice in braniti njihov jezik.

Nastopilo je sedem pisateljev, odnosno pesnikov. Izostal je le mladi pisatelj Ciril Kosmač, ker je obolel.

Prvi je nastopil toplo pozdravljen pisatelj profesor Ivan Pregelj. Čital je odlomke iz »Petra Markoviča«, ter iz »Thalite kuni«. Pregelj je pač eden najboljših slovenskih pisateljev, toda ni recitator, za njegovim recitiranjem smo komaj začutili mojstra in niso značilnosti teh dveh močnih odlomkov prišle prav do izraza.

Makso Samec je deklamiral šest pesmi, tržaške pesmi, Blagovest slovenstva in Krik našega stoletja. Ko je končal z oficijelnim programom, je moral na zahtevo občinstva dodati še prisrčno »Pozdravljeni«, ki je zopet ganila poslušalce.

Mladinski pisatelj Josip Ribičič je prebral zanimivo paralelo »Božič dveh«. Predstavi sliko božičnega večera v baraki in meščanskem bogatem domu in se konča v pravičnem koncu, čeprav je drugače realistične vsebine. Poslušalcem je še bolj ugajala pisateljeva satira »Brez-

poselnim«, kjer pisatelj duhovito zasmehuje naš čas in razmere.

Pesnik Stane Kosovel, brat enega velikih slovenskih pesnikov, Srečka Kosovela, je v svojih pesmih razodel svojo veliko ljubezen do zemlje onkraj mej. Posebno lepa pesem je »Nisi sam«.

Bogomir Magajna je prečital dve črtici realistične vsebine »Preproga« in »Hapija«, sarajevska motiva iz pisateljeve knjige »Le hrepenenja«.

Poročila z naših zavodov

I. državna realna gimnazija

Naš literarni krožek »Polet« je imel 27. novembra prvi sestanek, ki je bil posvečen literaturi naših rojakov onstran meje. Prisotnih je bilo okoli 15 dijakov. Tovariš Kovačič iz VI. b nam je podal pregled te književnosti v odličnem referatu. Tovariš Erjavec je prebral nekaj odlomkov iz Bevkovih del, tov. Glavan pa je recitiral nekaj najlepših pesmi naših primorskih književnikov.

Po kratki debati je tajnik zaključil sestanek.

Kranjska gimnazija

Malo se sliši o kranjski gimnaziji. Zato smo šahisti našega zavoda sklenili, da se oglasimo mi, in to o šahu.

Na kranjski gimnaziji je zelo veliko zanimanje za šah. Igramo pod okriljem Jugoslovana vsako soboto. Prirejamo tudi turnirje. Tako se je baš sedaj končal mednarodni turnir za prvenstvo gimnazije. Vsako moštvo je imelo štiri igralce. Rezultati so bili sledeči 1. mesto je zasedlo prvo moštvo VIII. razreda, 2. mesto drugo moštvo VIII. razreda, 3. mesto VI. b, 4. mesto VII. a.

Turnir je bil dvokrožen. Dosegljivih točk je bilo 48. Prvo moštvo je doseglo 40 točk.

Po končanem turnirju je bila razdelitev nagrad in se je začel turnir posameznikov. Rezultate bomo objavili, ko bo turnir končan.

Državna učiteljska šola

Kakor na vseh vzgojnih zavodih, smo tudi pri nas na lep način proslavili praznik Ujedinjenja.

Orkester državne učiteljske šole je nastopil najprej pri proslavi državne ženske realne gimnazije, nato pa smo imeli v cerkvi Sreča Jezusovega maša.

Z novelo (že objavljeno) »Deklica s košaro« se je predstavil pisatelj Bartol, kjer je pokazal težke psihoanalitične probleme.

Večer je zaključil pesnik Igo Gruden z uspešnimi letošnjimi pesmimi. So vsečloveške in aktualne in so ob lepem pesnikovem recitiranju globoko ganile poslušalce. Med najboljšimi so bile pesem o Tomažu Bizilju in Balada naših dni.

Večer je res lepo uspel in bi zaslužil večje zanimanje dijaštva. Društvo »Tabor« pripravlja še več takih večerov in ker so ti za vzgojo tako v estetičnem in etičnem oziru res važni, dijaštvu obisk toplo priporočamo.

Po cerkvenih obredih smo se zbrali v zavodovi telovadnici, ki je bila v ta namen okusno okrašena.

Za uvod nam je v jedrnatih besedah pojasnila pomen praznika gojenka III. letnika tov. Arneževa. Govoru je sledilo več deklamacij, nato pa je nastopil zavodov orkester, ki je zaigral:

Simfonijo,
Rozamundo in
Martin — valček

Nato sta nastopila še Nedog (II. r.) in Ukmar (II. r.). Prvi s kratko recitacijo, druga pa nam je prečitala proglas, s katerim je regent Aleksander oznanil svetu ujedinjenje Srbov, Hrvatov in Slovencev.

Proslavo je zaključil pevski zbor s Foersterjevo: »Večerni ave«, z Železnikovo: »Jutro« in končno z državno himno.

V nedeljo 5. decembra nas je v zavodovi telovadnici obiskal Miklavž.

Za otvoritev je zavodov jazz zaigral nekaj komadov, nato pa sta priskakljala na oder dva angeljčka in s kratkim dialogom uvedla sv. Miklavža, ki je s spremstvom »črni« povzročil v mladini sveti strah. Miklavž je obdaril učence obeh vadic. Za zaključek je zaigral še jazz in Miklavž je zapustil mladino.

Kmalu pa je ponovno obiskal še kandidate in kandidatke učiteljske šole in tudi te obdaroval. Ko je bilo obdarovanje končano, se je ob zvokih jazza razvil družaben večer.

Miklavževanje se je vršilo pod okriljem JS.

P—c

POKAŽITE TO ŠTEVILKO

SVOJIM PRIJATELJEM!

Mk.:

Praha — matka mest

Nedvomno ste že mnogo slišali o velikih socijalnih delih, ki jih je po vojni podvzelo mesto Praga, ki se po pravici imenuje mati mest. Že iz lanskega leta predavanja sedanjega primatorja dr. Petra Zenkla so vam znani ogromni socijalni domovi v Krču pri Pragi. Vendar ni moj namen, da bi vam obnavljal to, že iz predavanja znano socijalno institucijo. Dobro se spominjamo tudi še filma o Krču, ki nam ga je pokazal dr. Zenkl, v katerem smo videli, da zavzemajo ti domovi cel kompleks in da tvorijo s svojimi 3500 prebivalci skoro celo mesto za sebe.

Danes si bomo ogledali neko drugo, čeprav manjšo, pa prav tako važno socijalno ustanovo v Pragi in sicer »Visočanska prenočišča«.

Vsak dan med sedmo in deveto uro zvečer so odprta vrata javnega prenočišča v Novih Visočanih v predmestju Prage, da sprejmejo v svoje okrilje nočne prebivalce, ki bi sicer morali prebiti noč pod milim nebom. Zima se bliža in mrzlo je že tako, da je noč za nočjo zasedenih vseh 650 razpoložljivih postelj.

Komaj se odpro vrata, že vstopajo prihajajoči, ki se zglase pri sprejemnem okencu. Vsak pove

svoje ime, predloži dokumente in že je sprejet med tople stene. Vendar so prenočujoči razdeljeni v dve grupi. Oni, ki so že kdaj spali v tem domu, se zglase pri levem okencu, medtem ko »novinci« na desni strani. Delo uradnikov pa mora biti hitro, saj morajo v mrzlih dneh sprejeti v dveh urah 650 ljudi. In vsaka sekunda je dragocena, kajti nočno spanje utrujenih teles nikakor ne sme biti moteno.

Takoj pri vstopu vsakdo odloži v posebni sobi svojo obleko v skrinjico, ki nosi isto številko kakor evidenčna karta stanovalca. Nato dobi nočno haljo copate, brisačo in milo ter odide v kopalnico. Po kopanju pa ga že pričakuje v jedilnici topla juha in kos kruha. Ob 21. uri morajo oditi v spalnice, kjer prebijejo noč na sveži beli postelji.

Dom je najpopolnejše opremljen. Kopalnice so moderno urejene in imajo posebne aparate s preparati za pokončavanje mrčesa, ki se čisto vje globoko v kožo. Posebnost visočanskega prenočišča pa je t. z. »Smrtna celica«. To je najmodernejša desinfekcijska celica v češkoslovaški republiki, ki v par minutah popolnoma očisti obleko vse golazni in mrčesa, ne da bi blago pri tem kaj trpelo. Osebe v tem oddelku dela z maskami na obrazih, kajti en sam dih cianovodika bi pomenil smrt. Zato so prebivalci tega

doma nazvali to celico za celico smrti in osebe za rablje — mrčesa.

Od ustanovitve leta 1926. pa do danes je bilo nudeno 20.000 ljudem 1.800.000 prenočnin. Ena tretjina vseh je stalnih gostov, ki na ta način štedijo na stanarini. Drugo tretjino tvorijo priložnostni gostje, ki prihajajo v Prago iskat dela in zaslužka. Tretji del pa ustvarjajo ljudje, ki bi sicer prespali noč pod vedrim nebom, pa jih dež, sneg in mraz prižene v topli dom na Visočanih.

V spalnicah prenočišča se zbirajo ljudje vseh stanov in vseh starosti od 16 let pa celo preko 80 let. Za bore 3 Kč dobi vsakdo čisto in udobno prenočišče, večerjo in zajtrk, osvežujočo kopel in po potrebi še desinfekcijo svoje obleke. Največji naval je, kakor že rečeno, v zimskih mesecih, številčno najmočnejši pa je dan Sv. Štefana. Takrat se zbere v domu vedno poleg stalnih in priložnostnih gostov še veliko število ubogih, kajti sv. Štefan je praznik Visočanskega prenočišča. Poleg običajne večerje (juha, kruh) dobi še vsakdo meso, prikuho, čaj, potico, sadje in majhno darilo.

Dom, ki je last mesta Prage, upravlja in vodi Češkoslovaški rdeči križ z vso svojo znano požrtvovalnostjo. Vendar pa tudi razne karitativne in socijalne ustanove enako ali podobno skrbje za svoje člane.

Naza! Naza! Naza!

Roman iz kanadskih lovišč

(Nadaljevanje.) Ko je zazoril dan, se je razprostirala na robu gozda ob jezeru indijanska vas. Karibujeve kože, napete na palice, so tvorile šotoru podobno »hišo«, brez pravega vhoda. Iz lukenj v snegu se je kadilo. Šele pozno popoldne se je pokazalo pred šotori nekoliko življenja; gruča siromašnih otrok, zavrtih v raztrgane odeje, se je zbrala pred kočo in začudeno opazovala lovca. Jones je videl njihove upale, rjave obraze, njihove lačne oči, gole noge in vratove, prav posebno pa ga je začudila njihova zaostala rast. Ko je spregovoril, so zbežali od njega in se ustavili nedaleč proč. Zopet jih je poklical; tedaj pa so zbežali vsi v svoje šotore, razen malega dečka. Jones je stopil v kočo in se vrnil s polno pestjo sladkorja.

»Indijanci,« »Rumeni nož,« je dejal Rea. »Polnoma izstradani! Nekaj bova doživela.«

Jones je namignil dečku, ta pa je stal na mestu kot prirasel in njegove oči so začudeno strmlele.

»Molar nasu (beli mož dober),« je rekel Rea.

Mali se je prebudil iz svoje zamišljenosti in se ozrl po svojih tovariših, ki so se počasi bližali. Jones je jedel sladkor, potem ga je pa dal malemu Indijancu. Mali ga je vzel, pokusil in začel od zadovoljstva plesati.

»Hopisampuli! Hopisampuli!« je zaklical ostalim, ki so takoj pritekli.

»On misli sladko sol,« je prevedel Rea. »Ti siromaki gotovo še niso jedli sladkorja.«

Tropa otrok je obdala Jonesa, in potem ko so pokušali belo sladčico, so kričali od veselja, da so ženske in bojevniki prihiteli iz šotorov.

Jones še nikoli ni videl tako ubogih Indijancev. Zaviti so bili v umazane odeje, in nič se ni njih videlo drugega kot kuštravi črni lasje, lačne volčje oči in v mokasine obute noge. Zbrali so se na stezi pred kočo, strmeli in čakali. Nobenega spoštovanja, nobene veselosti, nobene prijaznosti ni bilo opaziti na njihovem vedenju.

»Popolnoma izstradani!« je zaklical Rea. »Prišli so na jezero, da jim Veliki duh pošlje jelenov. Na noben način, Buff, jim ne smeva dati hrane, drugače jih bova imela vso zimo na vratu. Kruto je to, toda smo pač na visokem severu!«

Kljub temu, da je bil Jones postal trd v svojem trdem življenju, vendar se ni mogel zoperstavljati moledovanju otrok. Ni mogel stati ob strani in gledati, kako mrjejo od lakote. Ko se je prepričal, da v šotorih ni prav ničesar, kar bi se mogli najesti, je povabil male v kočo in jim je pripravil polno skledo juhe in prepečenca. Mali Indijanci so bili kot divje mačke. Jones je moral poklicati na pomoč Reo, da se niso otroci med seboj raztrgali na kose. Ko so se končno najedli, jih je bilo treba izgnati s silo iz koče.

»To je za mene nekaj novega,« je dejal Jones. »Rea, mali siromaki!«

Rea je dvomeče majal s svojo kuštravo glavo.

Drugi dan je Jones trgoval z Indijanci. S seboj je imel bogato zalogo okrasja, razen tega odeje, rokavice in zaboje s konzervami, kar je vse vzel s seboj nalašč za tako priliko. Vse te stvari je zamenjal za ducat koščenih, črno-belo pisanih indijanskih psov, dvojce dolgih sani z vso opremo in nekaj parov smučí. S kupčijo je bil Jones zelo zadovoljen, kajti na vsem dolgem potu z juga sem gori, se mu teh stvari ni nikjer posrečilo dobiti.

»Bolje bi storili, če bi jim konzerve dajali v obrokih,« je godrnjal Rea.

Štiriindvajset ur je zadostovalo, da se je Jones prepričal, kako pametne so bile te Reine besede, kajti točno v tem času so nori, nevedni divjaki pogoltnili vse konzerve, ki bi jim lahko zadosto-

vale najmanj mesec dni. Drugi dan so stali zopet pred kočo in beračili za hrano. Rea se je jezil in jim pretel s pestmi, toda prihajali so vedno znova.

Dnevi so tekli. Ves čas, ponoči in podnevi, je polnilo ozračje melanholično, zateglo petje, tožeče molitve Velikemu duhu in ropotanje indijanskih bobnov.

Toda bela enoličnost valovite pokrajine in ploskve jezera je ostala vedno enaka. Jelenov ni bilo. Krajši, temnejši in vedno bolj žalostni so postajali dnevi. Živo srebro je padalo nižje in nižje. Mraz štirideset stopinj Indijancev ni motil. Plesali so okoli šotorov, dokler se niso od utrujenosti zgrudili; peli, dokler jim niso odpovedale glasilke in bobnali noč in dan. Enkrat na dan je Jones pital otroke, čeprav Rea tega ni rad gledal.

Nekega dne, ko Ree ni bilo doma, se je posrečilo nekaj Indijancem priboriti si vstop v kočo. Kričali so tako divje in grozili tako obupano, da jim je hotel Jones že dati hrane, ko so se odprla vrata in je vstopil Rea.

Z enim samim pogledom je presodil položaj. Izpustil je vrč, ki ga je držal v roki na tla, odprl na široko vrata in šel na delo. Pometal je vse Indijance po vrsti iz koče. Nato je zapahnil vrata.

»Nekega dne, Buff, bom znorel radi teh tatinskih rdečkarjev,« je dejal. Njegova široka prsa so se dvigala in padala, toda samo to. Nič drugega na njem ni kazalo, da ima za seboj težko delo.

Jones se je smejal in zahvalil nebo, ki mu je poslalo tako nenavadnega moža za tovariša.

Kmalu za tem je šel iz koče, da bi prinesel lesa in kot navadno je nekaj časa opazoval hladno gladino ledu na jezeru. Sonce je bilo bolj blede kot kedaj prej in ivje viselo v zraku. Nebo in sonce, dolina in jezero, vse je bilo sivo. Jonesu se je zdelo, da vidi v daljavi na ledu premikajoč se madež, ki je bil nekoliko temnejši od ozadja. Poklical je Reo.

»Karibu,« je dejal Rea takoj, »prve vrste potujočih čred. Le poslušajte Indijance, kako kličejo »Aton! Aton!« — to pomeni jelen. Karibui ostanejo na ledu in noben človek jih ne more tam zalezovati.«

Le nekaj sekund je opazoval Jones jezero in obalo s pogledom prerijskega lovca, nato je hitel v kočo in se vrnil z dvema puškama v rokah. Skozi gručo tožečih, stokajočih indijancev se je

prerinil na nizko brežino. Trda snežna skorja ga je nosila. Siv oblak je bil oddaljen kakih tisoč metrov od obale in se je premikal v južno-vzhodni smeri. Če se ne obrne v drugo smer, bo šel tik mimo malega polotočka, ki je štrlel kake pol milje višje v jezero. Lovec je tekel hitro na ta rtič, ne da bi pri tem izgubil čredo izpred oči. Vse svoje življenje je lovil antilope in bivoie in se pri tem naučil kako se divjačina zalezuje. Dokler se karibui premikajo, ne morejo spoznati ali se on tudi premika, ali je samo nepremičen, mrtev predmet. Da to ugotove, se morajo ustaviti. Nenadoma se je čreda ustavila in Jones prav tako. Ko so se jeleni zopet premaknili, je tudi on pričel teči in ko so se zopet ustavili je on storil isto. Med tem manevriranjem se jim je že zelo približal. Kmalu je že razlikoval sive, porogljive glave samcev.

Pokleknil je. Samo eno sekundo je počival njegov pogled občudujoče na divji in lepi sliki. Nato je pričel streljati. Iz stare navade je naravnal muho najprej na postavnega voditelja črede. Peng! Sivi orjak je še napravil skok naprej, nato pa se je zgrudil mrtev. In sedaj, nekaj sekund neprekinjeno, je puška pljuvala smrtonosni ogenj. Ko je bila prazna, je zletela na stran, da je napravila prostor drugi.

Čreda je zbežala in za njo je ostal na beli gladini krčevito se pregibajoč, tuleč, siv kup. Ko je Jones dospel do padlih karibuev, je videl, kako so mnogi skušali zbežati na svojih polomljenih, ohromelih nogah. Zaklal je z nožem ranjene. Veliko jih je bilo pa že mrtvih.

Od obrežja sem se je razleglo huronsko vpitje in tuljenje Indijancev. Rea je pritekel s sanmi, za njim pa celo pleme Rumenega Noža.

»Buff, prav taki ste, kot vas je slikal stari Jim!«, je klical Rea, ko je ugledal plen. »Meso za vso zimo, in jaz bi ne bil dal niti kosa prepečenca za to meso, ko sem prej gledal čredo.«

»Trideset strelcov v manj kot trideset sekundah, se je veselil Jones, »in skoro bi stavil, da ni nobeden zgrešil. Koliko?«

»Dvajset! Dvajset! Ali pa sem pozabil kako se šteje. Ho, tu že prihajajo rdečkarji.«

Rea je od nekdaj privlekel lovski nož in pričel devati živali iz kože. Z delom še daleč ni bil gotov, ko so ga obdali polnori divjaki. Vsak od njih je nosil kakšno posodo in mahal z njo po zraku. Peli so, molili in vriskali. Jones se je obrnil proč. »Nič boljši niso od ljudožrcev, si je mislil. Rea se je z njimi prepiral in jim grozil z nožem. Jones si je s težavo napravil pot do nje-ga in ga miril:

»Delite z njimi, Rea, delite!«

Orjak jim je privlekel deset kadečih se trupel. Indijanci so od veselja zatulili in vlekli živali na obalo.

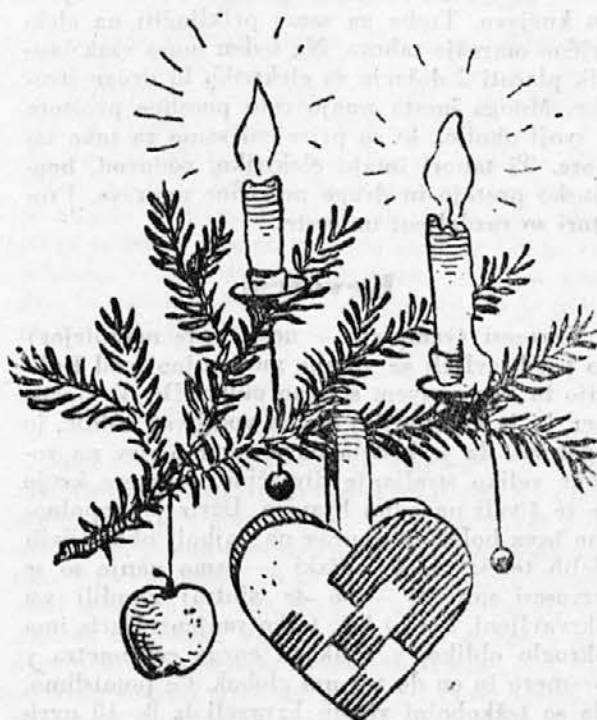
»Tatinska drhal!« je godrnjal Rea, ko si je brisal pot s čela. »Pravijo, da so oni preprosil Velikega Duha, da jim je poslal jelene. Ho, brez vas bi toplega mesa še vohali ne! In sedaj, Buff, bodo svoj del v manj kot enem tednu požrli do zadnje dlake in do zadnjega kopita. Toda to je bilo tudi zadnje, kar sva storila za te ljudožrce. Ali ste videli kako so gohtali surovo meso? — Puh! Mislim, da ne bomo letos več videli jelenov. Prepozno je, da bi še potovali. Velika čreda je potovala na jug. Toda imela sva srečo, proketo srečo! Sedaj pa domov, če ne, bova imela kmalu na vratu krdelo volkov!«

Lovec sa naložila po tri živali na vsake sani in kmalu privlekla ves plen h koči.

»Le brez skrbi, Buff, meso bo ostalo sveže,« je dejal Rea. »Živali bodo zmrznile in izkožila jih bova, kadar se nama bo zahotelo.«

Ta večer so se mastili izstradani psi, da so komaj vstali s snega. Tudi Indijanci so praznovali. Drugi dan sta prišla še dva rdečkarja s pasjo vprego in njun prihod je bil povod za nov praznik, ki je trajal pozno v noč.

(Dalje prihodnjič)

Božično tihotitje

Govoreča ura

V berlinskem telefonskem obratu so uvedli za poskušnjo napravo, ki sama avtomatično napoveduje pravi čas. Naprava deluje na ta način, da se naročnik zveže s postajo A. N., nakar se oglasi v slušalki glas, ki neprestano razločno napoveduje minute. Uvedba je vzbudila pri telefonskih naročnikih veliko odobravanje.

Zlato Inkov

Bivši oficir angleške armade Erskine Loch je podvzel ekspedicijsko, da najde zlato indijskega plemena Inkov. Gre za odpravo v pogorje Ande, ki nima drugega namena, kot da voditelja obogati za neizmerne vsote. Loch je prepričan, da bo dobil zlato na obali nekega, na zemljevidu še nezaznamovanega jezera v višini kakih 4000 m. Po indijskih pripovedkah je zlato skrito v neki duplini ob jezeru. To duplino je pred časom neki angleški polkovnik res odkril. Tudi po poročilih starih španskih kronistov je zaklad skrit v tej veliki cerkvi podobni votlini. Brooks svojočasno ni mogel v votlino, ker ga je zajelo neurje in so mu pobegnili nosači-domačini.

Občutljivost človeškega očesa

Človeško oko je v temi dvestotisočkrat bolj občutljivo kot pri polni svetlobi. Če pridemo z dnevne svetlobe v temo, dosežejo oči šele po 50 minutah svojo pravo občutljivost za najšibkejšo svetlobno dražljaje. Pravimo, da se je oko »navadilo« na temo.

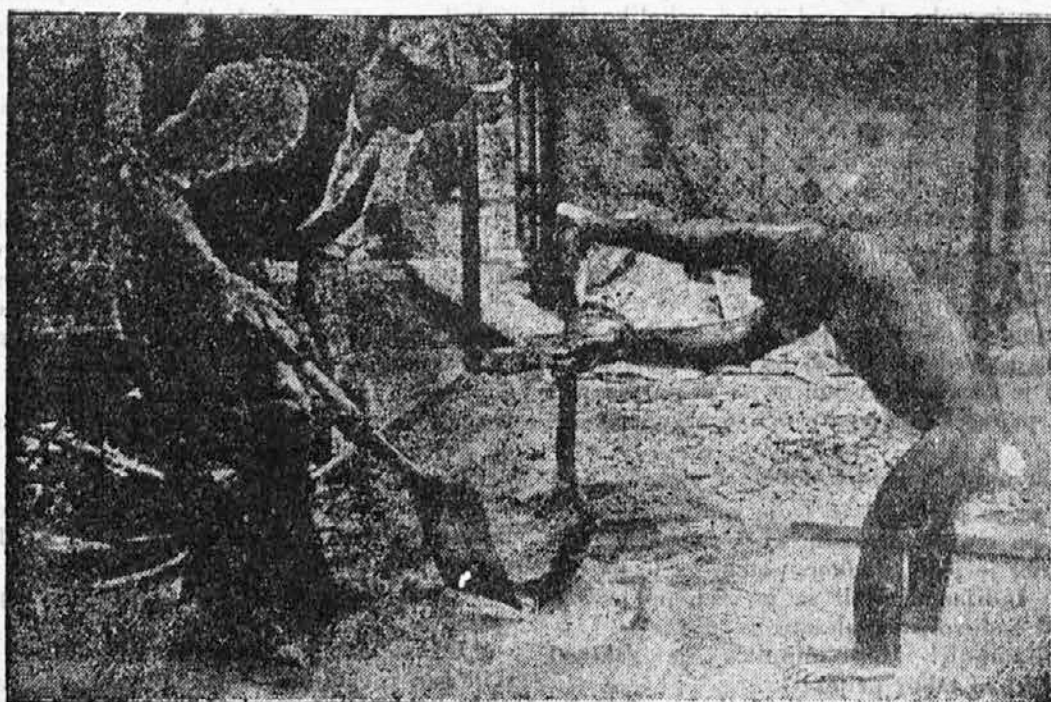
Ekonomija duha

Berlinski biolog Johannes Müller je bil eden onih učenjakov, ki na vse drugo pozabijo, kadar obdelavajo kak težaven problem. — Müller je ogromno vedel, toda v možganih je imel pripravljeno samo ono, kar je trenutno potreboval.

Nekega dne poleti ga je nekdo vprašal za neko stvar iz anatomije. »To vem samo pozimi,« je odgovoril Müller.

Pavel Muni,
sedaj najpopularnejši filmski igralec

Pridna živalica (Prizor iz londonskega živalskega vrta)

Mesta na kolesih — v Ameriki

Stanovanjski voz, ki ga v Evropi navadno uporabljajo potujoči cigani in komedijanti, se je v Ameriki nenadoma udomačil tudi med mirnimi meščani. Če bi spravili na kup vse vozove, ki so bili doslej prodani (250.000), bi nastalo mesto s kakim milijonom prebivalcev. Povpraševanje po takih vozovih je tako veliko, da so tovrstne tovarne za več mesecev vnaprej preskrbljene z delom. Prostranost dežele, odlične ceste in naporno delo v vele mestih zelo pospešujejo ta najnovejši »šport«. Tudi s prav majhnimi stroški si je mogoče nabaviti tak stanovanjski voz, ali ga zgraditi; posest močnega avtomobila je seveda predpogoj. Da, mnogo je celo ljudi, ki sploh vedno živijo v teh vozovih, kar ima mnogo zapekljenih prednosti. Že za 100 dolarjev si lahko nabaviš stanovanjski voz z električno razsvetljavo in kurjavo. Treba ga samo priključiti na električno omrežje tabora. Na teden mora vsak lastnik plačati 2 dolarja za elektriko in druge stroške. Mnoga mesta imajo celo posebne prostore v svoji okolici, ki so prirejani samo za take tabore. Ti tabori imajo elektriko, vodovod, bencinsko postajo in druge potrebne naprave. Prostorji so razdeljeni na ceste.

Krvosesi

Krvosesi (vampirji — neka vrsta netopirjev) so predstavljali za vojake med vojno med Bolivijo in Paragvayem strašno muko. Dr. V. Boettner, ki je v pokrajini Shako vodil več bolnic, je ugotovil, da je krivda navalu vampirjev na vojake veliko streljanje divjačine, s katere krvjo se te živali navadno hranijo. Ugriz je popolnoma brez bolečine, čeprav na najbolj občutljivih delih telesa. Speči vojaki — samo nanje so se krvosesi spravili — so se zjutraj zbudili vsi okrvavljeni, kot bi bili težko ranjeni. Ugriz ima okroglo obliko, v velikosti enega centimetra v premeru in en do tri mm globok. Če pomislimo, da so težkobelni včasih krvaveli iz 8—10 ugrizov, lahko presodimo škodljivost teh živali.

Ptičja past v Rokavskem prelivu

Rokavski preliv tvori vedno bolj sam na sebi past za ptice in sicer radi oljnih plasti, ki jih puščajo parniki na morski gladini. V prvih 4 mesecih letošnjega leta so našli na enem samem mestu kakih 500 ptičev, ki jih je voda gnala sem in tja. Njihovo perje je bilo popolnoma prepojeno z oljem tako, da se niso mogli dvigniti v zrak. Lansko leto je poginilo na istem mestu najmanj 800 ptičev. Po podatkih obalnih straž postaja voda v prelivu vedno bolj umazana.

Inteligenčne pilule

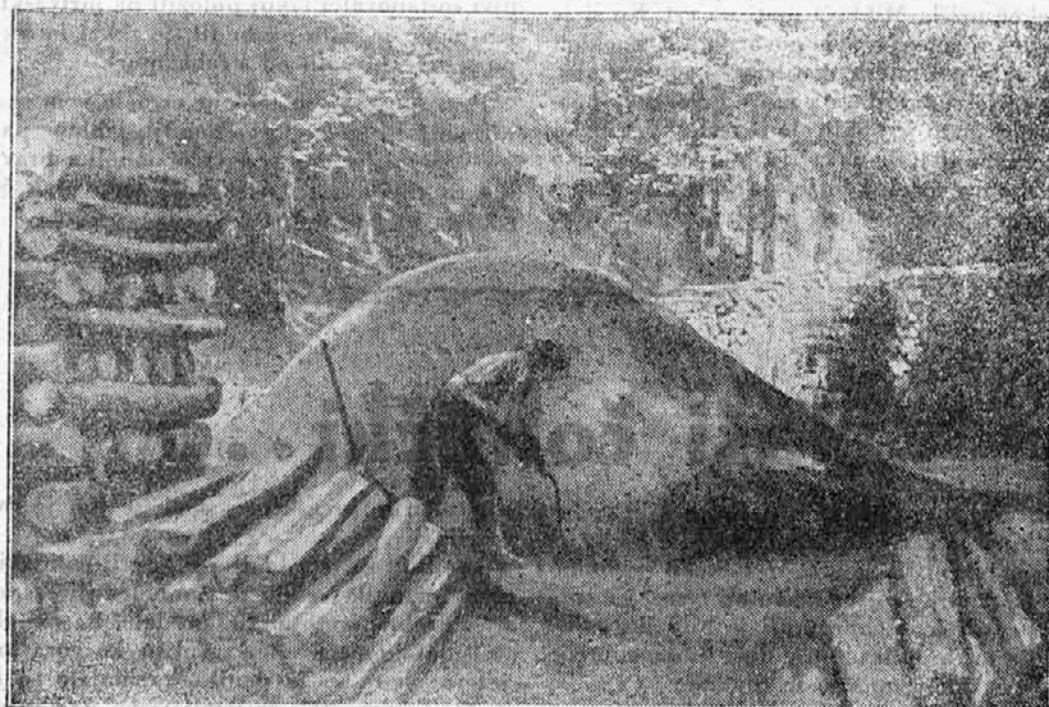
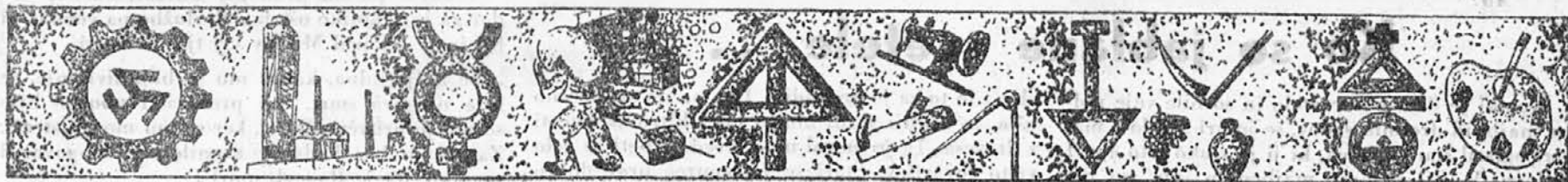
Neki danski kemik je iznašel »Inteligenčne pilule«. Tako se je osnovala delniška družba, ki jih je začela takoj fabricirati »en masse«. Verjamemo, da so dandanes te pilule zelo potrebne, vendar si pa težko predstavljamo, s kakšnim obrazom stopi kupec v lekarno in zahteva za 10 dinarjev »inteligentnih pilul«.

Dopust za rudarske konje

Vsak prijatelj živali bo pozdravil zamisel, da se da konjem, ki vse življenje garajo v rovih premogovih rudnikov, ne da bi le enkrat videli svetel dan, enkrat na leto nekaj dni dopusta. Do sedaj je bil običaj, da se je spravilo konje le kadar so postali bolni, stari in nerabni za težko delo v rudniku, izven rudnika.

Država kirurgije

Dr. Esser, holandski kirurg, hoče ustanoviti na nekem grškem otoku samostojno državo »Kirurgija«. Prepričan je, da morejo ljudje, s protezami ali drugače težko pohabljeni, duševno ozdraviti le pod večno modrim nebom. Grški kralj mu je odstopil v ta namen otok Kyra Panaghia in sedaj je edina ovira mednarodno priznanje te edinstvene države na svetu.

Delo v gozdu

Zlata kolajna

V času od 24.—26. januarja 1938 bodo v Lhatiju tekme za svetovno smučarsko prvenstvo. Kot nagrada za prvaka na 50 kilmetrov je razpisana kolajna iz čistega zlata. Zanimive so okoliščine, kako je prišlo do te kolajne.

Svetovni prvak v teku na 50 km, Pekka Niemi je vse letošnje leto prebil v finskih gozdovih, kjer se je udeleževal kot gozdni delavec, lovec in izpiralec zlata. Nabrál je precejšnjo količino zlata, iz katerega je dal izkovati kolajno, ki jo je predložil finski smučarski zvezi, naj jo ta razpiše kot nagrado za tek 50 km. Zveza je njegov predlog sprejela.

Pekka je menda prepričan, da si bo svoje zlato še enkrat priboril, sedaj ne več iz vode, temveč iz snega.

Ultrakratki valovi suše les

Različni poskusi so pokazali, da se more s kratkimi valovi 5 do 6 metrov odlično sušiti les. Pri takem sušenju se toplota dovaja popolnoma enakomerno, notranji sloji lesa so toplejši kot zunanji. S tem se izognemo površni sušitvi in les se manj uskoči kot pri sušitvi s toplim zrakom. Poskusi so poleg tega pokazali, da sušitev iste količine lesa traja z ultrakratkimi valovi le 30 minut, medtem ko s toplim zrakom 25 do 40 dni.

Naše žepne ure

v magnetnem polju

Nase, navadno grajene žepne ure vsebujejo mnogo finih jeklenih delov, ki so za magnetno silo zelo občutljivi. Mnogokrat se ura pod vplivom magnetnih silnic ustavi, posebno pri ljudeh, ki imajo mnogo opravka z elektromagneti in podobnimi stvarmi. Zato danes že izdelujejo žepne ure, ki imajo najobčutljivejše dele iz »berylinske obloge«, ki je za magnetno silo zelo neobčutljiva.

**Iz 20,000.000 kg peska —
1 g mesothorija**

Mesothorij, ki ima iste kemične lastnosti kot radij — zato velja kot njegovo nadomestilo — se pridobiva v Nemčiji. Potrebni so zelo zapleteni procesi, da se iz indskega monazitnega peska — iz katerega so prej izdelovali gorilne vrečice za plinske svetilke — pridobiva ta dragocena snov. V 20.000 tonah tega peska ga dobimo le en gram. Dasi se mesothorij težje pridobiva, je precej cenejši od radija. En gram mesothorija stane cca. 12.000.000 Din, en gram radija pa cca. 23.000.000 Din.

Kakšne barve je globina morja

Profesor William Beebe, slavní ameríški raziskovalec globine morja, je dosegel s svojo jekleno potapljaško kroglo globino 800 m. Pred kratkim je predaval o svojih doživetjih v morju. Še do globine 600 m je segala dnevna svetloba. Pri 650 m pa je ta izginila in neprodírna temina ga je obdala. O barvi morja je dejal sledeče: »Do 60 m je barva modra, nato do globine 120 m vijoletna. Vendar zaznava to barvo oko kot modro, le s spektroskopom sem ugotovil, da je prav za prav vijoličasta.«

Dragi rendez-vous!

Neki praški »jurist« se je dogovoril z neko »Dulcinejo« za sestanek. Čas sta določila po normalni električni uri. Toda »jurist« je čakal pol ure, čakal je eno uro, dve uri. »Dulcineje« pa od nikoder. Ves besen se je zatekel na policijo in tožil nezvesto za 250 Kč odškodnine, toliko je namreč izračunal, da je izgubil, ko je čakal na njo. Sodnik pa je najprej obsodil »Dulcinejo« na 50 kron sodnih stroškov in na 50 kron odškodnine tožitelju, kar je utemeljal, da bi lahko tožitelj čakal samo četrť ure in nato odšel.

Aviatika in ljubezen

Amerikiški listi poročajo o nesreči, ki se je zgodila v San Francisku, nekemu slovenskemu letalcu. Letalec Vidic, ki je bil uslužben pri veliki letalski družbi v San Francisku, je preizkušal novo akrobacijsko letalo. V letalo je vzel tudi priprave za pisanje po nebu. Startal je v redu in nad San Franciscem je pričel izvajati drzne akrobacije. Nato je še napisal z vratolomnimi lo-pingi na nebo: Micika, ljubim te. Ko je hotel stavek zaključiti s klicajem in se je spustil v strm-m priqueju proti zemlji, ni mogel več apra-viti aparata v normalen položaj. Sam se je rešil s padalom, aparat pa je tresčil v morje. Nasled-nji dan pa je že dobil iz vseh strani Amerike kopo ženitnih ponudb, ki so bile podpisane z raznimi Micikami. Izmed vseh si je izbral Mi-ciko Dolar in se z njo poročil.

Ali že veš, da . . .

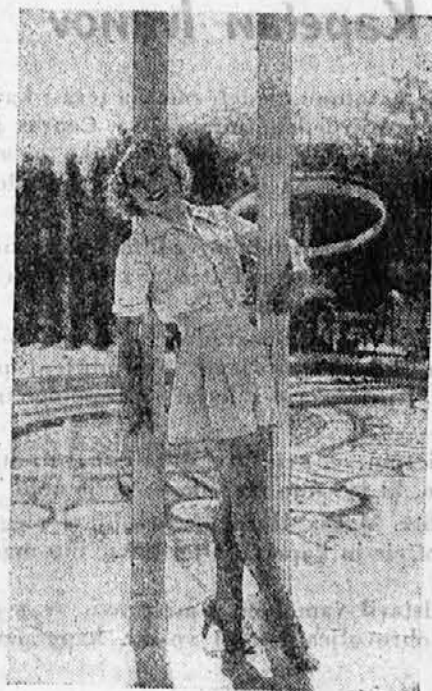
so že v starem Babilonu, 1900 let pred Kristusom, reševali enačbe z dvema neznančkama? odrasel človek v enem dnevu izgubi povprečno 40 do 50 las?

se Rimska cesta na nebu v teku 400 milijonov let enkrat zasuče okoli svoje osi?

plemena divjih konj vedno bolj izginjajo? Od devetnajst vrst divjih konj jih je že pet popolnoma izumrlo.

Tehnika in Windsorski vojvoda

Zgodovinski poslovilni govor Edvarda VIII., sedanjega vojvode Windsorskega, ki ga je govoril 10. decembra preteklega leta v gradiču Sand-Pringham, so prenašale vse radijske postaje sveta in nekateri so ga tudi posneli na plošče. Sedaj se je pa pričela prava poplava teh gramofonskih plošč z njegovim govorom. Središče te trgovine je Kopenhagen, od koder jih pošiljajo v Anglijo. Angleži jih mislijo porabiti kot božična darila.

Sonja Henie je postala filmska igralka. Slika jo kaže v njenem prvem filmu: »Valček na ledu«

Ab:

Ko so jablane cvetele...

Komaj je drevje odcvetelo in so bile veje polne majhnih drobnih sadov, se je pri Miklovi materi oglasil stari Raznek, ki ji je vsako leto čuval sadovnjak. Bil je prav majhen in suh, ves betežen in vrh tega še občinski revež. Zato je kaj rad za kosilo in večerjo tēr malo denarja stražil jabolka, hruške in češplje.

Raznek je stopil v staro in dolgo Miklovo vežo in tām zagledal dobrodušno gospodinjo, ki je ravno kruh usajala v veliko peč. Prav po vojaško se je postavil pred njo, le noge so se mu že valed starosti tresle, in dejal:

»Mama, že klatijo, že klatijo! Stražiti bo treba!« Ona je seveda razumela Raznekovo željo po čuvanju, vendar mu je rekla naj pride šele čez štirinajst dni.

Natanko čez toliko časa se je stari zopet prikazal v stari veži. Sedaj pa sta se dogovorila in Raznek je odkrevsal na vrt. Ob poti si je ulomil dolgo leskovko v znamenje svoje službe. Nato pa, ko je prišel na vrt, je hodil nekaj časa sem in tja, slednjič pa se je ulegel v skednju na seno tēr krēpko zasmrčal. Nekoliko pred poldne se je zbudil in služkinja mu je prinesla kosilo.

Tedaj pa so imeli paglavci posebno zabavo s tem, da so dražili starega čuvaja. Venomer so mu lezli preko plotu na vrt. On jih je seveda podil, toda preden je prišel z enega konca vrta na drugega, so mu nemarneži že odnesli pete in seveda polne žepe jabolok. To ga je tako jezilo, da je šel takoj spat v skedenj. Ker se je ta komedija skoro vsak dan ponavljala, ga je opoldne dekla navadno našla mesto na vrtu v skednju. Seveda se je na vso moč izgovarjal in trdil, da je le slučajno v skednju.

Vedno in pri vsaki priliki pa se je pobahal z edino zmago nad paglavci, ki jo je izvojeval že Bog ve kdaj. Bilo pa je takole:

Fantički so se spravili nad jablano, ki so ji rekli »žarna« zaradi rumeno in rjavo progastih jabolok. Bilo je ravno pred košnjo in trava je bila precej visoka, zato niso zapazili čuvaja, ki ga je toplo sonce zvabilo iz kozolca. Spal je namreč prav ob plotu v visoki travi. Trije paglavci so zlezli na jablano in jo začeli neusmiljeno tresti. Tedaj pa so začela jabolka padati staremu na

obraz in to ga je prebudilo. Dva pa sta mu vseeno ušla, le zadnji se ni mogel tako hitro skobacati z drevesa. Ta je moral nato seveda trpeti za celo vrsto tovarišev. Stari se je namreč prav dobro zavedal, čemu služijo takimle ušesa in lase.

Nekaj zelo nerodnega se mu je pa pripetilo, ko je nekoč prišla Miklova mati na vrt. Ko si je nabrala nekaj zelenjave, je govorila z Raznekom in odšla nato pri malih vratih za skednjem ven. Tam pa se je spomnila, da mora vzeti nekaj jabolok s seboj. Zato je poklicala pri plotu Razneka in mu rekla, naj ji da nekaj jabolok. On pa preko plotu ni dobro videl, kdo je, pa je rekel: »Malo počakajte, je še gospodinja na vrtu! Bom potem dal.«

Ab:

Naši čolnički...

Nekega mračnega dne sem stal ob veliki vodni gladini, ki se je razprostirala tja daleč, dokler je seglo moje oko. Bila je siva in nekako resnobno je strmela vame s svojimi temnimi očmi. Ne spominjam se, ali je bil mrak ali je bilo jutro. Le to vem, da mi je bilo tesno v duši in da se mi je zdelo vse nekako temačno in hladno.

Na jezeru so se zibali majhni drobni čolnički. Bili so svetli, z živimi trakovi barvani. Nagajivo so se trkali drug ob drugega in se pozibavali kot drobni oblaki na nebu.

Tedaj sem začul vesel smeh iz temnega gozda. Prihajali so, vsi so bili mladi, polni zdravja, lepote in ljubezni. Veselje jim je kipelo na ustnih in se jim razlivalo po zardelih obrazih. Šalili so se, prepevali in se smejali.

Nenadoma pa je hripav glas zakričal: »Le sem, popeljite se na jezero, dobre čolne vam dam!«

In dali so se premotiti. Jezero je zakipelo, valovi so jih svarili, toda niso se dali preplašiti. Stopali so v čolne, po dva v enega. Mladenci so prijeli za vesla, udarili so ob spenjene valove.

»Sin generala Ivanova,« reče Djordjević in ker je rad pretiraval, doda: »Najhrabrejši borec Šumadijske divizije!...«

Sin generala Ivanova, zmagovalca pri Jedrenu? ... Napenjam spomin ... Ali je general imel otroke? ... Ne! ... Gledal sem ga radovedno in z neverjetnostjo, a on se je neprestano smehljaj, v izrazu njegovega lica — grabljivega in ostrega — pa je bil skrit nemir.

Ko sta se Frapá in Djordjević dvignila k odhodu, sem namenoma ostal z njim. Gledal sem ga naravnost v oči.

»Poznam generala ... Toda on nima sina ...«

»Tišje, da kdo ne čuje!« je zašepetal Ivanov.

»Stopiva na izprehod in vse vam bom pojasnil.«

»Jaz sem z dežele ... iz Berkovskega okraja ... Bil sem podoficir in ujetnik v Grčiji ...«

In na izprehodu po obrežju do Bejazovega stolpa mi je Ivanov izpovedal svoje doživljaje.

Grki dolgo časa niso izpustili naših ujetnikov iz balkanske vojne. Držali so jih na otokih. Ivanov je s čolnom pobegnil na kopno, prehodil je vso južno Macedonijo, kjer so ga kmetje skrivali in hranili. Nekega dne, v juliju tisoč devetsto štirinajstega leta, pa se je znašel v Djevdjeliji.

Prišla je svetovna vojna. Bal se je, da ga bodo zopet zaprli kot špijona. Zato se je javil pri mestnem poveljstvu in izjavil, da je bolgarski oficir, sin generala Ivanova ter da je prišel z namenom, boriti se proti Avstriji.

Tedaj se pa ona ni mogla vzdržati smeha, vendar ga je nekoliko oštela. Ob službo pa vendar ni bil in je varoval Miklov vrt tja do smrti.

Še bolj čudna, kakor mu je bilo življenje, je bila njegova smrt. Vsi prebivalci ubožne hiše so mu je pristrčno želeli, ker so mu morali streči. Zato so vedno, kadar je zvonilo mrliču, govorili po trgu, da je Raznek umrl.

Ko je nekoč padel v omedlevico, so ga ljubeznivi sostanovalci takoj položili na mrtvaški oder. Ko pa se je nato prebudil, je rekel le še: »Kje pa sem?« in nato od straha umrl.

Prav letos, ko so jablane cvetele, sem se spomnil nanj. Dolgo že leži v zemlji, jablane pa cveto in v jeseni kradejo paglavci jabolka prav tako, kot so jih takrat, ko je imel sadovnjak čuvaja, starega in betežnega Razneka...

Radosten in brezskrben smeh se jim je razlegel iz grla.

Vse bolj so se oddaljevali svetli čolnički, v jezero je tonila vesela pesem. Slednjič sem videl le še drobno svetlo piko tam daleč na sivi gladini.

Tedaj je oster veter zavel preko gora in bičal jezero; le-to se je penilo, razmajale so se mu moči. Temni ptiči so letali tesno nad njim, kot znanilci groze in smrti. Jezero pa se je visoko vzdigovalo, skoro klalo se je v svojem veselju.

Nenadoma pa sem opazil svetlobo nekje za hribi. Mrak, oni dušeci in težki, se je razgubil, veter se je polegel in umirila se je siva gladina. Tedaj se je prikazala senca na obzorju. Ko se je približala, se je razločila v dve in slednjič sta čolnička trknila ob breg. Potniki so stopili na breg. Trije so bili trudni in zamračena so jim bila lica. Ostareli so bili in nekako otožni. Le enemu sem bral veselo brezbriznost na obrazu. Toda bil je sam, zapuščen sredi bridkosti in trpljenja.

Ona lepa pesem pomladi, mladosti in ljubezni jim je zamolknila v grlih.

Vrnili so se z jezero svoje mladosti.

K. Todorov:

Kapetan Ivanov

Bilo je v Solunu. Sedeli smo na terasi kavarne »Floka« in pili ledeno mrzlo pivo. Čeprav je bil šele mesec maj, je bilo ozračje težko in zadušljivo, poleg tega pa še pomešano s smradom iz pristanišča.

»Če človek pomisli«, je vzdihnil kapetan Žan Žozé Frapá, »sedaj v Parizu na bulvarju Anri Marten cvetejo kostanji.«

»Pri nas pa v Beogradu,« pripomni otožno kapetan Milan Djordjević, »zaljubljeni parčki šele sedaj pričenjajo zahajati v Topčider in Košutnjak ...«

Potili smo se, s težavo dihalo in pili hladno tekočino, ki je samo izzivala še večjo žejo.

Iz ulice Maksa Hardena se pojavi eleganten srbski oficir in kapetan Djordjević mu mahne z roko.

»Predstavil vam bom,« mi pravi, »vašega rokajaka, dobrovoljca v naši vojski, kapetana Ivanova.«

In poklical ga je z novo kretnjo.

Kapetan se nasmeši z belimi, ostrimi volčjimi zobmi, nas pozdravi in prisede.

Sprejeli so ga takoj kot podporočnika, pozneje je postal kapetan in sedaj je v Solunu s srbskimi trupami, ki so prišle s Krfa.

»Prosim vas, ne govorite o tem nikomur ... Povzročili bi mi velike neprijetnosti,« me je prosil v neki mešanici srbskega in bolgarskega jezika.

Kaj me briga, da ni sin generala Ivanova? ... Njegova zgodovina je bila originalna in jaz sem se nasmešnil:

»Bodite mirni.«

Razšla sva se in pozabil sem nanj.

Leta 1919. sem obiskal v Parizu profesorja Viktorja Barerja. Slavni helenist, ki se je živo zanimal za politično življenje Balkana, mi je s strastnim ogorčenjem govoril o zadržanju Bolgarije za časa vojne in sploh o svojem razočaranju nad Bolgari.

»Sicer pa poznam Bolgara, ki zasluži vse zupanje ... Sin generala Ivanova, kapetan francoske vojske — krasen mladenič ...«

V mojem spominu se je pojavila slika mojega slučajnega solunskega znanca. Glasno sem se zasmejal, veseleč se, da zamorem spoštovanemu profesorju vrniti posojilo ...

»Sin generala Ivanova! ... Predvsem, general Ivanov nima otrok ... Toda vašega krasnega Ivanova poznam. To je najnavadnejši pustolovec,

—čik:

Spomini

Zdi se mi, da je bilo največ zabave v sedmi šoli. Dobro se še spominjam, kako smo se prvi dan pouka prerivali pred šolskimi vrati, da smo prišli čim prej v razred in zasedli najboljše klopi. Že od nekdaj je bila moj ideal zadnja klop in če le mogoče pri oknu. No, in v sedmi šoli me je doletela ta sreča. Sicer nisem sedel v prav zadnji klopi, pač pa v predzadnji in celo zraven okna, od koder sem imel razgled na streho telovadnice in na uro na nunske cerkvi. Prav za prav ne vem, ali je bil zgolj slučaj, da smo se sešli v tem koncu pravi zabušanti in po proforskem mnenju najhujši motilci miru, ali smo se že prej domenili, da solidarno zasedemo zadnje klopi.

Pravijo: Tres facinut collegium. Mi smo pa bili kar štirje in ni vrag, da se ne bi iz tega kaj skuhalo. Posledice so se kaj kmalu pokazale. Osnova se je po vzorcu Zoisovega krožka (vpliv slovenščine) »Fajfarski krožek«, ki je imel namen združevati vse pisateljsko in pesniško obremenjene prebivalce 7. a v letu Gospodovem 1934-1935. Ker v začetku nismo mogli upati na podporo ostalih sošolcev, smo sami pljunili na roke in si razdelili vloge. Ito, ali s pisateljskim psevdonomim Gornik, je stvar financiral (to se pravi, žrtvoval je »Deutsche Hausübungsheft«) in prevzel mesto odgovornega urednika, Riba je žrtvoval radirko, da smo izrezali naš simbol in žig: fajfo. Jaz sem prevzel mesto korektorja, a Peter (sedanji Pikec) je bil kolporter. V začetku oktobra je bil »vun na svilo djan« naš list: »Poredni Blažek in pridna Nežika v nedeljski šoli« in je srečno opravil prvo krožno potovanje po razredu. Uspehi so se kmalu pokazali. Pridobili smo plodovitega pesnika Tin-ben Miro. Ime sicer zveni precej arabsko, a njegove pesmice so čisto kranjske. Počasi se je vsebina lista razširila tudi na smešnice, uganke, kriminalistiko, male oglase in na dnevno reportažo. Jasno je, da je tak nagel napredek lista vzbujal pri nekaterih sošolcih zavist, ki je prišla do izraza na steni za našim hrbtom. Vendar nam to ni vzelo poguma. Še z večjim navdušenjem smo se zagrizli v delo. Toda že je padla prva žrtev. V našem listu je izšel oglas, da se je naš sotrudni-

ški tovariš Tin-ben Mira dokončno spoznal z gospodično XY, izvoljenko svojega srca. Bilo srečno. Prosimo tihega sožalja.

Ta oglas je zbudil v Tin-ben Miri poplavo svetoboljša in v tem sentimentalnem razpoloženju je Tin-ben Mira izstopil iz »Fajfarskega krožka«. Vsi so s strahom pričakovali, kaj bo. No, in »Martinovo« nam je prineslo prvo številko »Gajžle«. Okrog »Gajžle« je zbral Tin-ben Mira vso opozicijo, ki mu pa ni mnogo pomagala. V pošte je prišla le pri telesnih spopadih in pri debatah, ko je s huronskim vpitjem dušila naše glasove. Pa tudi mi nismo držali rok kri-

J. Jankovič:

Sonet

Neznansko hitro se bolest prikrade,
ko vtisne se v srce ti ljube slika,
katera potlej zbada te in pika,
da zdi se ti, da si zašel med gade.

Različne vidiš pred seboj zdaj nade,
obeta se ljubezen ti velika...
bogat pa ženski jezik ti naslika,
pred tabo le veselje in naslade.

No, vidiš pred seboj zdaj to podobo,
vsak človek misli bi, da je v nebesih,
vsled pestro modre kramarske navlake.

Prepozno si namrdnil svojo šobo!
Veselj se užival si...? Kaj še! Sam jesih
in zdaj si sam sredi največje mlake.

žem. Likvidirali smo »Porednega Blažka in pridno Nežiko v nedeljski šoli« in pričeli izdajati »Zaljubljenega sedmošolca«. Z njim smo sicer spor še poosttrili, kajti mi smo metali ogenj in žveplo na vse strani. »Gajžla« ga je pa bruhala le na četvorico. Nenadoma pa je prišla razjasnitev. Tin-ben Mira je težko polnil sam svojo »Gajžlo«, mi smo se pa tudi s poslednjimi močmi branili pred nediscipliniranimi »Gajžlarji«. Zid za našimi hrbti, ki je bil v začetku leta sveže prepleaskan, je sprejemal i med urami i med pavzami najrazličnejše objekte, ki so bili namenjeni nam, a so zgrešili cilj. Na nas so leteli ogrizki jabolk, kosci starega kruha, kreda, mokra cunjica za brisanje table in sploh vse reči, ki se jih da vreči. Ni nam kazalo drugega, kot da smo odgovarjali z enakim. Ker pa so bili v premoči, smo se oborožili z najhujšim orožjem — s fračami. Imeli smo nekoliko boljše pozicije, ker smo se postavili pred okna in le malokdo se je drznil metati trde predmete v nas. Mi pa smo s fračami obvladali ves razred. Bog zna, koliko časa bi to še trajalo, da se nam ni pripetila nesreča.

Bilo je sredi najhujšega bojnega meteža, ko nam je zmanjkalo streliva — krede. V zadregi poberem polovico orehove lupine, jo položim na krpico in izstrelim. Pa lupina je lupina in sam vrag jo je odnesel pod strop, točno v žarnico nad katedrom. Malo je počilo in črepinje so se vsule izpod stropa. Ni mi kazalo drugega, kot da izmaknem doma drugo žarnico. Na žalost sem dobil le 18 sveč. Mislim, da si lahko predstavljate, kako je brlela v družbi ostalih 40 svečnih žarnic.

Ta nezgoda je pomirila razburjene duhove in izgubljeni Tin-ben Mira je likvidiral »Gajžlo« in se vrnil k »Fajfarskemu krožku«.

Sedaj sem bil jaz na vrsti, da položim svojo žrtev na oltar. Pošali so me v izgnanstvo, v prvo klop pri vratih med same mrličice. Toda mislil sem si: Dulce et honestum est pro patria (ali danes partia) mori! in sem pobral šila in kopita in odrajal v več kot polletno izgnanstvo, ki pa je ostalo brez vsakih »Tristia ex...«

Poravnajte naročnino!

kmet, napol pismen in zviti... Lahko vam častitam na odkritju...«

In povedal sem mu ves slučaj v Solunu.

Profesor me je gledal z začudenimi očmi in njegova ostrina in bela brada a la Henrik IV. je nervozno podrtavala. Bil je zbehan.

»Toda jaz sem ga povsod predstavljal... Sprejet je v najboljše družbe. Ravno tako tudi v znanjem ministrstvu... Prijatelj je z mnogimi senatorji in poslanci... Sicer je res, da je imel malo neprijetnost... Zaprli so ga radi nošenja legije časti, toda on mi je to pojasnil... Mislil je, da so srbski redi, ki jih je imel, enakovredni našemu križu... Ne, to je nemogoče!... Strašno!... Kakšna sramota!«

Zapustil sem profesorja in pri slovesu sem mu v šali rekel:

Če je na pol pismeni bolgarski kmet mogel postati kapetan francoske vojske in ugleden član visoke družbe, dokazuje to samo nadmoč balkanske rase nad zapadno...«

aSm slučaj pa me je zelo zanimal ter sem do podrobnosti izvedel za karijero našega berkoveškega šopa.*

* Šopi se imenujejo prebivalci okolice Sofije, ki govore prehodno narečje med srbsčino in bolgarsčino. Prebivajo tudi v naši državi vzdolž jugoslovensko-bolgarske meje. (Opomba prevajalca.)

Ker se ni hotel več vrniti na fronto, je kapetan Ivanov skoval in izvedel skoraj genijalni načrt. Javil se je v štabu francoske solunske vojske ter ponovno izjavil, da je sin generala Ivanova in da ne bi želel boriti se proti Bolgariji. Prosil je, da ga v istem činu sprejmejo v francosko vojsko ter da ga pošljejo v Francijo. General Saraj je pristal, dal mu je priporočila na mnoge visoke osebnosti, med drugimi tudi na Viktorja Berarja, ter ga poslal v Pariz.

V istem činu so ga sprejeli v tujsko legijo. Toda Ivanov ni prišel, da bi se boril. Ker se je že v Solunu naučil malo francosko, je pričel takoj po prihodu v Pariz obiskovati s priporočili generala Saraje važnejše politične osebnosti. Govoril je o izmišljenem očetu in njegovem vplivu v vojski; kazal je falsificirana pisma, v katerih se general Ivanov predstavlja kot nekak nasprotnik Ferdinanda in njegove politike ter napoveduje možnost preorientacije Bolgarije, zahteva samo vzpostavitev zanesljivih zvez...

Za Ivanova sta se začela zanimati Drugi Biro in Intelizans Servis. Bil je tako prepričljiv, da se je leta 1917., oskrbljen s štiristo tisoč švicarskimi franki, pojavil v Švici z misijo, da pride v zvezo z Bolgarijo in to z namenom, da jo odtrga od centralnih sil ter pritegne na stran antante...

Neka vplivna gospa zrelejšje dobe, očarana od balkanske energije in brutalnosti Ivanova, je

podprla njegovo fantastično misijo ter ga celo hotela spremljati. On jo je prepričal, da je uspeh njegove misije odvisen od njegove popolne svobode in gospa je ostala s težkim srcem v Parizu.

Švica je bila v času vojne središče mednarodne špijonaže. Ivanov je zaplaval v tej sredini kot riba v vodi. Spontan in skoraj iskren v laži, lovak in bister, se je kaj kmalu znašel. Fabriciral je neobhodna lažna pisma; simuliral je važne sestanke in tako izvlačeval vedno nove in nove zneske. Potoval je svobodno med Bernom, Ženevo, Curihom, Bazlom in Parizom, kjer je z vedno bolj fantastičnimi izmišljotinami podžigal zaupanje.

Bil je presenetljivo eleganten s svojimi briljantnimi prstani in iglami; s seboj je vlačil usnjene kovčke, prepolne oblek, svile in dišav. Seveda pa je imel tudi — avto...

Kako da niti Drugi Biro, niti Intelizans Servis s svojimi neštetimi agenti nista mogla ugotoviti, da so njegova pripovedovanja najnavadnejše izmišljotine in da berkovski kmet izigrava dve najmočnejši državi sveta? Na to vprašanje ne morem odgovoriti niti danes. Prihajam pa do prepričanja, odkar poznam doživljanje Ivanova, da se prestiž teh dveh slavnih vojaško-policijskih organizacij ustavlja na legendah.

Vem samo to, da je Ivanov v šestih mesecih, približno od marca 1918. leta, izvalil znesek okrog osemsto tisoč švicarskih frankov in bi bil

—čik:

Božična bajka

Sedeli smo okrog kamina in se veselili toplote, ki je žarela iz njega. Prisluskovali smo praske-tanju iskrice, ki so se podile proti dimniku in cvrčanju starih panjev, ki so Bog ve koliko časa nabirali to toploto, ki jo sedaj oddajajo. Toda nam je bilo to premalo. Radi bi slišali povestico ali pravljico o Jezuščku, o Mariji ali Božičku. Navadno nam je pripovedovala babica, a nocoj se drži tako grdo, da se je nihče ne upa prositi.

»Nič, veste kaj, jo bom pa jaz povedal,« pravi Igor. — »Kaj boš ti? Saj ti ne znaš pravljic!« oporeka najmlajši. — »Si jo bom pa izmislil!

Kaj pa ti misliš, da je vse res, kar nam babica pripoveduje? No, pa tisto od povodnega moža že verjamem, ker sem ga videl, kako je plaval po Savi, ampak Kraljeviča in Kraljične že nisem videl in zato ne verjamem!« — »Saj ti, ki si poreden, sploh ne smeš kaj takega videti!« — »Ti pa sploh ne smeš govoriti, če nisi vprašan! Le čakaj! Te bom spet zlasal, pa boš sit!«

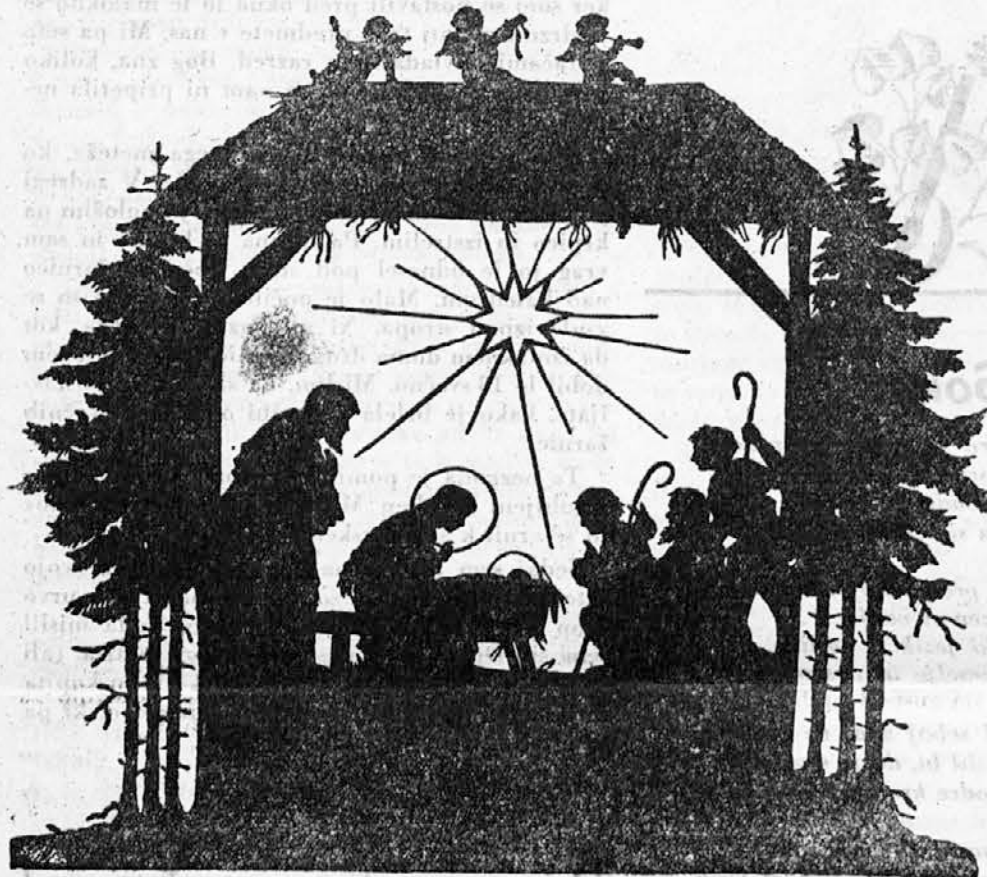
Vsi smo na široko odprli usta in napeli ušesa, da nam ne bi ušla niti besedica.

»Bila je huda zima — taki zimi kot je naša, pravijo tam poletje —, sneg je zamedel vse ceste

in Jožef in Marija z Jezuščkom nista mogla domov. Lačni so bili, zeblo jih je, osel je sitnaril, ker je zmanjkalo ovsa. Sv. Jožef je bil že ves obupan. Otožno je klonil sivo glavo, žalosten je gladil sivo brado, pa le ni našel izhoda iz zadrege. Marija ga je tolažila kakor je vedela in znala. Edini, ki je bil zadovoljen, je bil Jezušček, ki je krilil z ročicami po zraku in hotel zgrabiti sivca za dolga ušesa. »Ne kaže drugega,« pravi Marija, »kot da stopiš v mesto in prodaj, kar so nam prinesli trije kralji!« — »Prav imaš, Marija!« pravi Jožef in odide prodat kadilo, miro in zlato. Ko je Jožef vse prodal, je nakupil kruha in slanine in ovsa za oslička... — »Jaz bi plodal osla,« pravi Postržek, »in bi shlanil dalila!« — »Ja, misliš, da bi hodila Marija in Jezušček peš po takem snegu!« — »Pa bi jim kupil smucke, pa bi lahko sli domov!«

Čof! je priletelo Postržku okrog ušes, da se je kar opotekel. »Pa ti pripoveduj, ko tako dobro znaš!« je še dostavil Igor in ponosno odšel.

Tako se je končala »Božična bajka«.

Rodil se je Odrješnik

SMEHLJAJ

Dobovčan

Poslednji sončni žarki so objemali kraljestvo Boča, pod katerim žde idilične Poljčane. Ob cesti, ki je prilezla iz romantične dolinice ob potoku Žičnici, se je sončila lepa ajda. Počasi je stopal Cene s težkim kovčgom v roki. Večkrat je postal in se zagledal na njive, prijazno ogovarjajoč marljive kmete.

»Srečo dobro!«

»Bog daj!« so mu vračala zardela brhka dekleta.

V obrazu mu je bila začrtana skrb. Odhajal je od doma in se vračal poln svežih moči v veselo dijaško življenje.

Pohorje je oblila večerna zarja. Ceneta je sprejel mariborčan in Poljčane so se zganile. Obstal je v morju veseleče se mladine. Pozornost mu je vzbujala vitka mladenka z lepimi črnimi očmi in zapeljivo vlažnimi ustnicami. V Cenetu se je zganilo. Pogled mu je često obvisel na njej. Stala je pri odprtem oknu, skozi katero je pihal hladen vetrič in se prijetno poigral z njenimi

tako nadaljeval življenje v najslovitejših švicarskih hotelih do konca vojne, če ne bi bil napravil neumnosti, eno tistih klasičnih neumnosti, ki se ji ne more izogniti noben goljuf in ki so mnogo bolj kot policijska iznajdljivost vzrok njihovih razkrinkanj.

Na svojo elegantno uniformo francoskega kapetana je Ivanov pripel nekega dne križec častne legije!

Ni mu zadostoval denar — hotel je tudi čast. Ta častihlepnost pa je bila fatalna.

Nekdo se je zanimal za izvor njegovega odlikovanja. Ivanov je zmešano odgovarjal in prijeli so ga radi nošenja reda, do katerega ni imel pravice.

Začel je igrati naivneža. Izjavljal je, da je mislil, da se lahko srbska odlikovanja, ki jih je imel, zamenja s križcem častne legije. Njegova vplivna prijateljica je trkala na vsa vrata. Profesor Berar mu je verjel in se je zavzel za njega. Kljub temu pa je kapetan Ivanov izgubil čin in bil je prisiljen zamenjati za dva meseca razkošne hotele z vojaškim zopornim.

Bilo je to v dobi Klemansoja, »tiger« pa ni poznal šale. Ko so mu sporočili slučaj Ivanova, je takoj uvidel, v čem je stvar, ter ukazal:

»Ta goljuf naj se izžene iz Francije!«

Na pariški kolodvor ga je spremila neutolažljiva pokroviteljica, kateri se je posrečilo zagotoviti mu gostoljubnost Italije in Ivanov se je

pojavi v Rimu, preskrbljen z visokimi priporočili.

Tu je začel novo igro in sreča se mu je v kratkem času zopet nasmejala. Proti koncu vojne je bil že uveden med italijanske agente in dvema velesilama, kateri mu je uspelo izigrati, je pridružil še tretjo.

Ob priliki mirovnih pogajanj je spremljal italijansko delegacijo!

Naša bolgarska delegacija v madridskem dvorcu v Neiju je bila pod nadzorstvom. Samo jaz kot privatna oseba sem bil svoboden. S Stambolijskim sva se srečavala vsako nedeljo v ruski cerkvi v ulici Dari.

Nekega dne, razgovarjajoč v cerkvi s Stambolijskim, sem opazil na njegovi levici lik Ivanova.

Spoznal sem ga takoj. In on mene... Predlagal nama je svoje usluge. Ponudil se nama je za preskrbo dokumentacij, ki zanimajo našo delegacijo... Prekinil sem ga, pojasnil Stambolijskemu kdo je in ostal sem znjim, da vidim, kaj bo prav za prav povedal.

Zavila sva v neko kavarno in brez kakršnihkoli ovinkov sem mu rekel:

»Poznam tvoje pustolovščine, pa vendar bi rad videl, kaj nudiš. Gotovo potrebuješ denarja?«

Ivanov je bil iskren. Pripovedoval je o svojih pustolovščinah, pokazal je svežnje bankovcev, ki

jih je nosil v žepih in dal mi je brezplačno nekoliko stenografskih beležk iz tajnih sej konference, ki so se nanašale na Bolgarijo.

Jaz sem, razumljivo, sumil v njihovo resničnost, toda na moje veliko presenečenje smo se kaj kmalu iz izmenjanih not, prepričali o njihovi verodostojnosti.

Ves čas konference smo bili vedno pravočasno obveščeni o vprašanjih, ki so nas direktno zanimala. Res je, da nam to niti najmanj ni olajšalo naše usode, ali vsaj v mraku nismo bili...

Radi tega sem se zelo pogosto videl z Ivanovim. Priznam, obnašal sem se napram njemu surovo: često pa, ko sem ga poslušal, sem pozabljal, kdo je — toliko je bilo v tem lokavem in iznajdljivem stvoru sugestivne moči.

V začetku leta 1920. se je v Sofiji, pred hotelom »Bulgarija«, kakor iz zemlje zrasel, pojavil pred menoj Ivanov. Bil je, kakor vedno, dovršeno eleganten in nasmejan.

»Ti?... Kaj iščeš tukaj?... Kot italijanski agent ali v kakšni novi vlogi?«

On se je glasno zasmejal.

»Z Italijo sem končal. Vzel sem jim dvesto tisoč lir, češ da bom organiziral vstajo v Makedoniji... Ha, ha, ha... Tudi to so bedaki, kakor Angleži in Francozi!...« Prišel sem semkaj — in Ivanov je v trenutku postal uraden in tajinstven — »radi zelo važnega opravka. Imam

kostanjevimi lasmi. Pri razpelih na križpotjih se je dalj časa pomudila, kot da išče v Križanemu tolažbe za svoje nemirno srce. Sledeč razpelu se je obrnila in pogleda sta se srečala. Njene črne oči so omanljale, v njih je bil resničen ogenj. Naglo je zardela in nasmeh ji je zdrknil preko ustnic. In ta njen nasmeh se je vtisnil Cenetu v dno srca. Vrnil ga ji je. Razumela sta se. Ta smehljaj je brez besed zašepetal najslajše besede.

Zmračilo se je. Večerni hlad je napolnil vagon. Vsemogočni je prižgal zvezdice na nebeskem stropu. Tudi v njunih srcih je vzplamtela iskrica. Slednjič se je Cene ojunail.

»Gospodična...«

»...Mara,« mu je z boječim glasom skočila v besedo.

Vlak je hrnel ob Savinji. Zidani most. Mara je prestopila na ljubljana, ki jo je popeljal k morju. Njuni življenjski poti sta se ločili za leto dni.

Zatopljen v prijetne sanje je taval Cene po ljubljanskih ulicah. Rad bi tu hodil z njo. Tu, kjer bi ju nihče ne poznal. Ali ona je bila tako daleč, tako zelo daleč. Mesec je že visoko jadral po nebu, ko je pozvonil na zavodovih vratih. Se nikoli ni s tako težkim srcem prestopil praga, kot prav to leto. Vleklo ga je k morju... Težka vrata so se škripaje zaprla za njim, po temnem hodniku pa so drseli koraki mlade krvaveče duše.

Cene je zaspal, toda misel na njo je bdela v njem. Kadar je klečal pred Marijinim oltarjem, se mu je zdelo, da ga opazujejo one lepe Marine oči in da ga spremlja njen smehljaj. Ko je šel mimo sv. Antona, mu je ta pomežiknil. Čez nekaj dni se je odzvala Mara. Toda prefekt si je pridržal pozdrav.

Tedni in meseci so hiteli v večnost. Na Vidov dan je stal Cene zopet s kovčgom v roki pred prefektom.

»Cene, priden si bil, oče te bo vesel...« Toda on ga ni dalje poslušal, šele potem se je spomnil, da je odličnjak. Mar ni bila to Mara v Marijinem oltarju, ki ga je bodrila k učenju? Da, njenemu nasmehu je bil ono leto hvaležen. Prefekt pa je nadaljeval svoje »sicer pa bom itak prišel jeseni k očetu po vino in mu povedal o onem pozdravu z morja od neke Mare.« Šele, ko je zaslišal njeno ime se je zbudil iz premišljevanja.

pismene dokaze o predlogih Bolgarije za separatni mir leta 1918., ki jih je Malinov odklonil. Ako hočete...?»

Ivanov je zabrenkal na zelo občutljivo struno — na strankarstvo. Imeti dokumente, ki zamo-rejo streti političnega nasprotnika!... Dokazati, da so oni odgovorni za katastrofo!... Brutalno sem mu rekel:

»Koliko hočeš?«

»Vi veste, da v Parizu nisem od vas ničesar zahteval. Toda tokrat potrebujem denar. Veste, madam X mi ne da niti groša več.« Nato spusti glas: »Milijon levov!...«

Trenutek molčanja. Vprašujoče me je gledal s svojim ostrim pogledom in končno čisto tiho dodal: »Razdelila si bova...«

Vzdržal sem se, da ga nisem udaril.

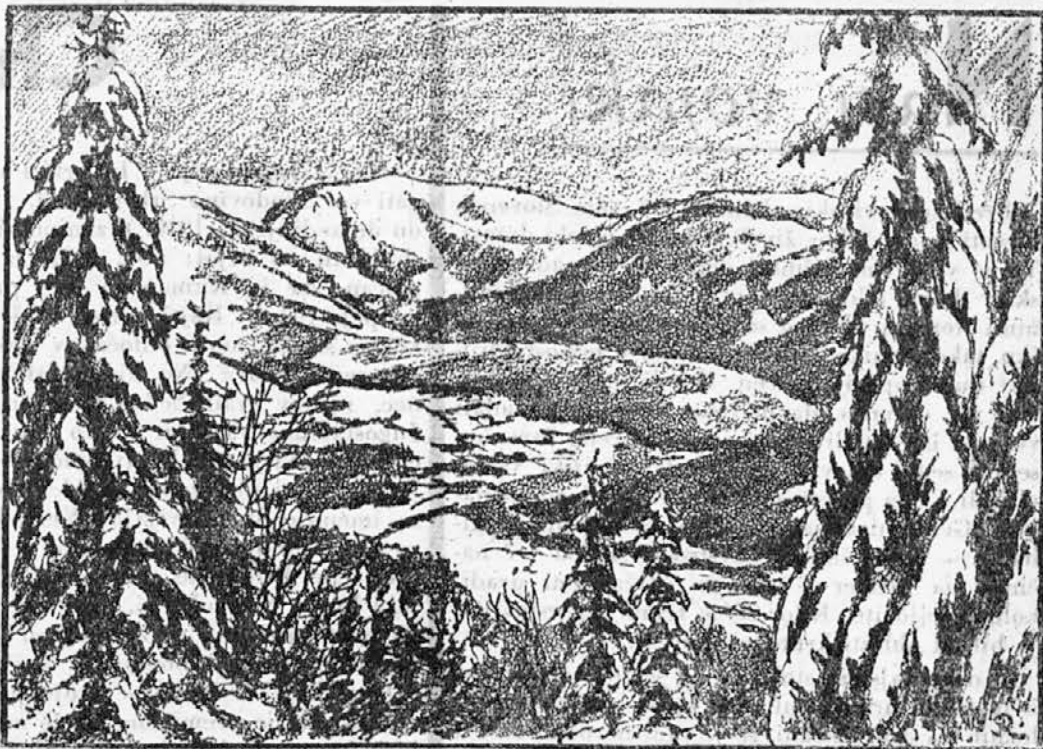
»Odgovor boš prejel jutri. Gotovo si tukaj v hotelu?«

»Da.«

Naslednje jutro je bil Ivanov na mojo zahtevo odveden v peti kvart. Dobil je petdeset udarcev »po golem«, po tej delikatni operaciji pa je bil izgnan preko Djurdjeva v Romunijo.

Po več letih sem kot emigrant videl Ivanova v neki kavarni na Montparnasu. Kazal sem mu hrbet, toda on je izredno svobodno vstal s svojega sedeža, me pozdravil in prisedel za mojo mizo.

Z
I
M
A

»Kako ste dejali gospod prefekt?« »Pozdrav od neke Mare.« To pot Cene ni sanjal. Prefekt ve vse, mu je vzrojilo po glavi. Zardel je do ušes in povsili oči. Ko je zazrl nad seboj jezni obraz in ko so ga neusmiljeno bičale trde prefektove besede, je zavil v močan jok. Pred njim je ležala strgana kartica, Marin pozdrav z morja.

Prefekt je začel čisto nežno. »Povej vse očetu! Bodi pameten, ne umori telesa, ne oskruni duše. Dal bi ti pozdrav popreje, toda zmešal bi ti glavo. Sicer pa imaš majhno glavo in verjemi, da ne bi bilo v njej prostora poleg sive učenosti še za ljubezenski romanček...« Na ustnicah mu je visel ironični nasmeh.

»Hvaležen sem vam gospod prefekt,« se je nasmejal Cene, čeprav je mislil ravno obratno.

Kasneje je priznal, da je imel prefekt prav. Na vlaku je bil zopet vesel, kot jeseni, ko se je peljal v mesto. Prijetni spomini so mu pretresali dušo, vendar Marinega smehljaja in resnih prefektovih besed ni nikdar pozabil in često se je dobrega duhovnega očeta spominjal z ljubeznijo v srcu.

»Ali plavaš?...«

Kot odgovor je s prostaškim zadovoljstvom potegnil iz žepa sveženj tisočakov.

»Tu imam petdeset tisoč frankov!... Pаметen človek nikdar ne propade... Sedaj sem slušatelj prava...«

»Toda ti nisi končal niti gimnazije!«

»Z denarjem bom dobil tudi doktorat.«

»Pa odkod tebi sedaj denar?«

»Stara ljubezen... Hi, hi, hi... Shranil sem njena pisma... Boji se škandala... Moj Bog, kako neumen je svet v tej Evropi!...«

Potem ga nisem več videl. Radi domotožja ali pa potrebe po doživljajih, se je Ivanov leta 1927. ponovno pojavil v Bolgariji. Vendar mu pa domači zrak ni ugajal. Prvič je prošel samo z batnamami, tokrat pa je izginil brez sledu...

Ni mogel razumeti, da njegova primitivna lo-kavost uspeva le tam, kjer izgleda originalna, ne pa tudi na surovem Balkanu...

Prevel —vb—

9000 metrov umetne svile tehta
0,10 grama!

V novodobni tehniki umetne svile proizvajajo tako tenke in fine niti, ki po lahkoti daleko pre-kašajo pajčevino. 9000 m te svile tehta komaj stotino grama.

Jožef:

Pokopališče

Hladno je. Zavijem se v plašč, klobuk pa potisnem na oči. Misli nocojšnjega večera mi roje po glavi. Ločim se od prijateljev, s katerimi sem skoraj tiho korakal po še blatni cesti. Zavijem za pokopališče sv. Krištofa. Ko grem tako sam za dolgim enoličnim zidom, občutim osamelost. Ozrem se. Jasna noč je, od planin veje veter, ki podi meglene kosme po večernem nebu. Mesec sije. Ustavim se, pogledam natančneje, da bi videl, če sem res čisto sam. Glej, tu na levisi se je porušil zid. Stopim bliže in skozi odprtino zagledam domovanje mrtvih. Zazdi se mi, kakor da bi se mi odprl nov svet. Nehote se zdrznem ob pogledu na grobove, ki so se nekateri že sesedli. Mesec zasije jasneje in le tu in tam še brle posamezne svetilke ob tej pozni uri, tam daleč onstran zidu. Tu leži križ, tam se maje cipresa v vetru in mi šepeta žalostno zgodbo. Vzbudi se mi fantazija in v daljavi slišim biti uro... Polnoč... Iz že itak samo priprtih grobnic in sesedlih grobov vstajajo mrlič, pojoči zateglo pesem onostranske svobode. V prsih me nekaj tišči, rad bi si pomagal, odstranil koščeno roko, ki stiska mojo dušo. Zbežati hočem. Ne, ne, ne morem. Pogled na te okostnjake me je priklenil nase. Zopet zapiha veter močneje in pretresa moje telo. Predramim se iz sanj. Mrtveci pred mojimi očmi bledé in izginjajo v večnost, koščena roka z mojih prs se umakne in ura v zvoniku udari eno. Vse je izginilo, grobovi pa ostanejo priprti. Veter znova zatuli, pripogne cipreso, njegov žvižg pa se izgubi v daljavi onstran pokopališkega zidu, da še drugim zažvižga pesem usode.

Dnevi minevajo in izginjajo v večnosti. Od časa do časa, posebno v večernih urah, kadar sem sam, zagledam v duhu križ, že skoro poslednje znamenje pokopališča sv. Krištofa.

V knjigarni Učiteljske tiskarne

dobite najlepša božična in novoletna darila. Oglejte si bogato izbiro božičnega nakita; knjig po znižanih cenah, zvezkov, blokov nalivnih peres in pisarniških potrebščin.

Naši vojaki

Pred zgodovinskim letom 1918. smo Slovenci, Hrvati in del Srbov živeli v Avstro-ogrski državi. Tu je vladal manjšinski del Nemcev nad večinskimi Slovani kot tudi nad maloštevilnimi Romani. Ker pa so bili tedaj Nemci na višku, tako tehnike, kulture kot moči, je postal njihov duh imperijalističen. Hoteli so si pridobiti čim več ozemlja, da bi tako sčasoma obvladali ves svet in vladali vsem narodom sveta. Samo po sebi je sedaj umevno, da so tudi avstrijski Nemci vladali v tem pravcu nad svojimi podložnimi narodi. Germanizacija — kakor imenujemo to gibanje — se je širila v Avstro-ogrski na več načinov na primer s šolstvom, državnimi uradi, kolonizacijo itd. Kdor se je temu zoperstavljal, je bil od oblasti kruto preigan.

V devetnajstem stoletju, ko se je začela hitro dvigati kultura na eni in še hujske zatiranje podložnih na drugi strani, se je tudi narodna zavest v srcih zatiranih poslužila še edine preostale nitke življenja. Narodi so se začeli gibati, iskati medsebojnih zvez ter se oklepali svojih voditeljev, katerim so zaupali, da bodo zmagujoči vojvode na bojnem polju na čelu njihovih armad. Tako so skupno začeli skrbeti za srečnejšo bodočnost naroda in za rešitev izpod nemškega jarma. Kratko, da postanejo samostojni. Seveda so pa ta gibanja povzročila vladajočim Nemcem veliko skrbi in sitnosti. Začeli so s silo preganjati vsa nacionalna gibanja, narodne voditelje, zapirati nacionalna društva itd. Kakor ima vsaka stvar posledice, je tudi to preganjanje rodilo zelo važen in razveseljiv sad. Ker Slovenci, Hrvati in avstro-ogrski Srbi niso smeli imeti v Avstro-Ogrski nobenih nacionalnih zvez, so jih posamič začeli iskati s Srbi v njihovi samostojni balkanski državi, ki se je nad tem močno razširila proti jugu ter jih pri njih tudi našla. Ta uspela zveza avstrijskih Jugoslovancev s svobodnimi brati Srbi jim je vžgala v srce nov pogum za borbo proti tlačiteljem. Umljivo je sedaj, da je Srbija postala Avstrijski trn v peti, prvič radi zaštite in zveze z njenimi Jugoslovani, drugič pa radi tega, ker jim je zapirala pot proti vzhodu v Azijo. Ta trn je pa treba čim prej odstraniti iz pete, da se rana ne ognoji, da ne zboli telo in razpade.

Prišel je 28. julij 1914, nepozabni dan, ko je izbruhnila svetovna vojna, ker je Avstro-Ogrska radi sarajevskega atentata napovedala Srbiji vojno. To je bil zadnji in najmočnejši up Jugoslovancev za rešitev izpod njenega jarma. In temu primerno je bilo tudi njihovo vojno razpoloženje. Vsi so že videli v bližnji bodočnosti veliko in močno Jugoslavijo, v katero so združeni vsi Slovenci, Hrvati in Srbi pod žezlom Karadjordjevičev.

Toda na njihovo jasno nebo so se pripodili prvi temni oblaki. Prvo, kar je ogražalo, da ne bodo v Jugoslaviji združeni vsi Jugoslovani, je bilo nelepo zadržanje kraljevine Italije. Ona, kot sopolisnica trozveze Nemčija-Avstro-Ogrska-Italija, je ostala nevtralna. Ni se pridružila trozvezi, prvič: ker je videla, da Nemčija ne bo zmagala, drugič: ker je hotela dobiti nekaj ozemlja, ne pa da bi ga izgubila. To zadržanje so pa izrabili Francozi, Angleži in Rusi, ko so z njo sklenili 26. aprila 1915 v Londonu — londonski pakt, po katerem dobi Italija Tirolsko, južno od Brennerja, Goriško, Trst, Istro, Dalmacijo do rtiča Ploče zapadno od Splita, ter vse otoke razen Splitkih. Če pa bi se pridružila trozvezi, bi pa dobila Južno Tirolsko, kar ji je bilo veliko premalo, če pomislimo, da bivajo tam Italijani, na ozemlju obljubljenem ji v londonskem paktu pa Jugoslovani.

(Dalje prihodnjič)

Chushkiserda

(Nadaljevanje in konec)

»To je Jugoslavija!« In pričel sem mu razlagati vso zgodovino Srbije od l. 1912. dalje pa do do zedinjenja 1918. Z zanimanjem me je poslušal in mi dejal: »Da, tudi jaz sem bil priččan, da je Kumanovo šele pričetek velike epopeje Srbov. Kajti narod, ki je tako hraber, kot je srbski, mora odločati v zgodovini. Tedaj si torej ti Srb?« »Ne, nisem Srb, pač pa Slovenec, njihov brat. Sedaj smo združeni in to je Jugoslavija.« »Vendar ste to eno in isto.« »Da, en narod, ki je bil skoraj tisoč let po sili razmer ločen. Sedaj smo zopet združeni in naša država se imenuje Jugoslavija!« »Ker cenim Srbe, ki so bili vedno viteški in v boju in v miru, cenim tudi tebe. Prosim te, da te smem imenovati svojega brata. Svoboden si, prosta ti je pot. Če želiš ostati pri nas, te z veseljem sprejmemo za brata in ponosni bomo, da živiš med nami!« »Dragi brat! Veselim se tvoje ponudbe, a dovoli mi, da jo premislim. Vleče me v domovino, ki je nisem videl že devet let. Morda se še vrnem in prosim te, da me sprejmeš kot brata.« »Ne bom te zadrževal, ker vem, da ljubiš svojo domovino, a vseeno te prosim, da ostaneš še štiri dni pri nas, da prisostvuješ poroki tvojega prijatelja Carloforteja s Chushkiserdo. Saj veš, ljubezen je internacionalna. Sicer pa mislim, da te bodo zanimali poročni običaji in plesi pri nas v divjem Kurdistanu!« Z veseljem sem privolil, ker sem že vzljubil te ljudi, ki sem jih poznal le iz romanov. Carloforte je kar žarel od sreče. Kaj tudi ne bi? Saj Chushkiserda je bila res dekle in pol. Črnolasa, vitka in ognjevit; ljubezen pa itak ne potrebuje besed.

Tako sem dočkal dan poroke in doživel krasen večer sredi v soncu žarečih vrhov Kurdistana, v pisani družbi teh temnih divjih ljudi, ki pa znajo biti tako dobri, da se lahko Evropeci skrijejo pred njimi, Carloforte se je prekrstil v Dehi Lurana, kar je prevod prejšnjega priimka.

Po poroki so me pregovorili, da sem ostal še dva dni gost Dehi Lurana in Chushkiserde. Ko sem odhajal, mi je glavar vrnil 800 funtov sterlingov, češ, za odškodnino za ujetništvo. Spremili so me prav do ceste in poslovili smo se s solzami v očeh.

Ko sem v Aleksandreti pregledoval svojo priljago, sem našel med njo krasno vezeno, dar Chushkiserde in krasno graviran nož, dar vaškega poglavarja. Iz Aleksandrete sem se vrnil po morju domov. Hotel sem pričeti novo življenje. Ni se mi posrečilo. V dveh letih sem porabil ves denar, ki sem ga prinesel iz Irana. Še vedno pa hranim pri sebi tisto vezeno, ki me spominja lepote kurdistanskih deklet, in pa nož, spomin na ljudi, ki so me ljubili kot rodnega brata! Iz cap, ki so ga pokrivala je izvelkel res prekrasen nož in vezeno in mi jo dal rekoč: »Na, ti si edini, ki veš mojo bol in ki si jo hotel poslušati. To naj ti bo v skromen spomin na tvojega nekdanjega sošolca, ki se vrača nazaj k divjakom, v kurdistanske gore obrobljene s snegom, kjer ga pričakujejo tujci, ki ga bodo sprejeli med se kot brata. Tako se že veselim sličenja s temi temnimi razcapanci, s temi svobodnimi sinovi divjih gora. Če boš še kdaj vzel v roke vezeno, se spomni na Chushkiserdo, na kurdistansko dekle, ki ljubi tvojega sošolca kot sestra.«

Nato je nenadoma vstal in izginil. Skočil sem za njim na cesto, a že je utonil v meglenem večeru. Ko sem se vrnil v toplo zakurjeno sobo in videl prazen stol, na katerem je še pravkar sedel človek, ki mu je ena sama profesorjeva beseda uničila eksistenco, bi se najraje razjokal. Nad kom? Nad življenjem? Ne. Življenje je lepo. le ljudje so slabi! Življenje in ljubezen, oboje je lepo, a brez ljudi ni ne prvega ne drugega in to je vsa tragika!

M. G.:

Romeo in Julija

Postopal sem po mestu brez cilja. Pot me je zanesla slučajno mimo kavarne »Metropol«. Mimogrede sem se ozrl v razsvetljeno okno: »Danes zvečer koncert priljubljene ciganske kapele«, sem čital na letaku, ki je bil obešen v oknu. Vstopil sem v kavarno in si zbral prostor blizu godbe.

Pri sosedni mizi je sedela mlada simpatična dama, ki je z neverjetnim užitkom poslušala sladko-opojne melodije ciganskega orkestra in kimala z dražestno glavico po taktu. Vsa njena pojava in pa njene žareče oči so pritegnile mojo pozornost. Ko je ciganski primas odločil vijo-lino, sem ga poklical k sebi: »Ali poznate to damo pri sosednji mizi?« »Seveda, prav fletna je! Mar ne?« — »Ali prihaja večkrat sem?« »Vsak večer prebije tu skoraj eno uro, kajti glasbo ljubi nad vse. Njen mož prihaja domov šele ob zori...« Dovolj dolga se mi je zdela Ouver-tura in sem ga naravnost vprašal: »Kaj mislite? Ali bo dama ostala, če prisedem in pričnem pogovor?« — »Kakor vem, je dama zelo nedostopna, ali svetoval bi vam, da naročite njeno najljubšo pesem! Mogoče bo kaj vplivalo!« — »Prav imate! Ali veste, katera pesem ji je najbolj všeč?« — »Seveda!« Stisnil sem mu v roke »Bog čuvaj...« in že se je izvil iz violine čudovit, hrepenenja poln tango. Ko je odigral, se mu je dama zahvalila z rahlim poklonom kodraste glave. Stopil sem k njeni mizi, se ji

predstavil in prosil, če smem prisesti. Ni me od-slovila in ko sem naročil steklenico sekta, ga je celo izpila kozarec. Ura je tiktakala že proti enajsti, ko se je pričela moja soseda odpravljati domov. Ponudil sem se, da jo spremim do doma, a je mojo ponudbo odklonila.

Zagoreli cigan se je sklonil preko mize: »No, ali vam nisem rekel! Mogoče hoste našli pot do njenega srca s podoknico...«

Besede ciganskega primasa so mi pokazale novo možnost, da mi uspe približati se tej dražestni srnici. Mogoče ji bo pa res všeč taka romantična serenada? Sprejel sem cigana pred-log, naročil štiri taksije in se odpeljal z vso ci-gansko kapelo k moji »Juliji«. Stanovala je v najlepšem okraju mesta v vili z balkonom, ki ga je obraščala bohotno divja trta.

Cigani so izvajali iz svojih instrumentov najlepše melodije in kmalu se je pokazala na balkonu moja »Julija« v večerni halji in z nasme-janim obrazom. Hitro sem stisnil kapelniku v pest denar in ga odslovil. Cigani so izginili kot sence. »Julija, Romeo želi priti k tebi! Ali sme?« sem hotel zaklicati, ko vidim, da stoji primas še vedno poleg mene: »Izginite domov, cigan pote-peni!« sem zavpil nad njim. »Da takoj, dragi Romeo!« mi je odgovoril s prezirljivim nasme-hom. Počasi je vzel iz žepa ključ, odklenil hišna vrata in izginil v vili.

Moja »Julija« je bila njegova žena!

B. Z.:

Spomin

Danes, ko je bilo prazno v moji duši, so me premagali spomini, spomini na one srečne dni v kraju, kjer sem prebival dalj časa. Spomnil sem se na njo, ki je nekoč izpolnjevala vse moje srce, vse moje misli, vse moje hrepenenje. V gimnaziji sem bil. Smejete se, češ, sedmošolska ljubezen. Ne, ni bilo le to, bilo je globlje čustvo, nekaj kar me je sililo, da bi žrtvoval za njo vse, le da bi ji s tem dokazal svojo brezmejno ljubezen.

Vkinu sem jo ugledal prvič. V meni je zapelo: to je ona, o kateri si sanjal vse noči. In bila je ona... Iskra, ki jo je vžgala v meni, je tlela, ne le to, zanetila je ljubezen, ki ne pozna drugega kot vdanost in žrtve, zanetila je v meni ljubezen, ki me je žgala vedno bolj. O, kako sladki so bili tisti dnevi upanja.

Vse prečute noči, samopremagovanje in neizmerna ljubezen, vse to se je moralo zrealiti v mojih očeh, čeprav sem skušal vse v sebi udušiti. Spoznala je, da jo ljubim; ni ji bilo do tega. Kaj jaz, ubogi dijak, ona pa iz »višjih slojev«. Toda žar moje ljubezni le ni mogel ostati brez odziva.

Polagoma, polagoma, se je pričelo jasiti tudi v njej...

Upal sem, da me je pričela ljubiti.

Prvi sestanek! kakšno veselje, kakšni občutki!

Tedaj se je pričela v meni simfonija Ljubezni, simfonija, ki je s svojo prepričevalnostjo grozila izrinuti iz mojega srca vse drugo, kar ni bilo

njenega. Oh kako sladke urice sva tedaj preživela, kako sva bila srečna pod visokimi kronami dreves. Vendar se je že takrat pojavila od nekod disonanca, ki je kmalu po dnevih prvega opoja motila to ljubezen. Zakaj mi ni bilo dano, da bi ostala neskaljena? O, ko bi tedaj videla v globino mojega srca, našla bi povsod le sebe!

»Pridi danes!« — »Mogoče...« Ni prišla! Utrgalo se je v meni. Torej res? Res je vsega konec?

Ne, ne, ni mogoče!

Pa je le bilo.

Odšel sem domov. Torej tako se je končala moja »velika ljubezen«...

Tedaj je nastala moja prva kompozicija. Prvič sem vdihnil svoja čustva glazbi. Zapisal sem jih. Pravijo, da ni slabo, baje je celo dobro.

Kaj bi vam pravil dalje!

Trpel sem, da, trpel. Včasih se mi je zazdelo, da je blizu, prav pri meni.

Nikoli več mi ni bila blizu.

Večkrat sem jo še videl, dokler sem bil v tistem kraju. Vstrepetalo je tedaj v meni.

Toda kje je vse to! Daleč nekje za gorami pozabljenja.

Od velike simfonije Ljubezni, pa je ostal le še tožni akord, ki zazveni v meni tedaj, ko je prazno v moji duši in me premagajo spomini...

—čik:

40 sekund

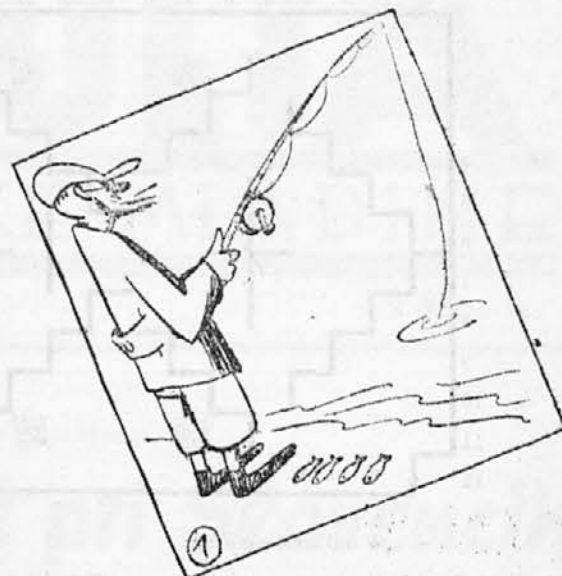
»No, bom pa še jaz povedal svoj najstrašnejši doživljaj,« se je oglasil stari Arčon. Vsi smo napeto prisluhnili in kar odprli usta, da nam ne bi ušla niti najmanjša drobtinica pripovedovanja.

»Važni posli so me klicali v Pariz, v to zrcalo sveta. Ker je bila zadeva nujna, nisem mogel odlašati in poslužil sem se aeroplana. Toda smola, ki me spremlja že skozi vse življenje, tudi sedaj ni hotela mirovati. Letalo bi moralo startati ob 8.5 uri, toda ker so vse metereološke postaje javile, da se bliža od vzhoda vihar z nalivi, se je pilot odločil, da starta deset minut prej, to je ob 7.55, da bi ušel viharju. Jaz sem prišel na letališče ob 8. uri, a letalo je bilo ta čas že blizu belgijske meje. Ker vse kletvice niso pripeljale letala nazaj, sem pohitel na postajo, kjer sem še komaj ujel brzca za Pariz. Ko sem popoldne izstopil v Parizu, sem takoj odhitel v banko, kamor me je klical posel. Nemalo me je začudilo navdušenje in veselje, s katerim so me sprejeli znanci. »No, da ste le še živi! Tako smo se bali za vas, kajti mislili smo, da ste jutraj odleteli iz Amsterdama z aeroplanom N 827, ki se je razbil in zgorel blizu Lille-a.« Kaj? Razbil? Zgorel? Kdaj? Kako?« Kar govoriti nisem mogel. Mesto odgovora so mi dali popoldansko izdajo »Matina« in tu sem čital: Lille, 13. marca.

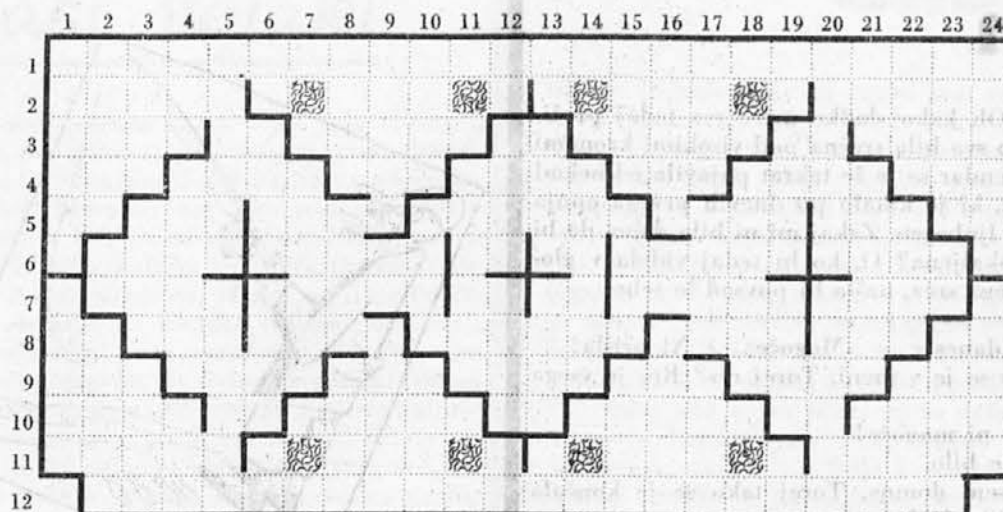
Letalo nizozemske družbe za zračni promet N 827, je treščilo danes ob 9.7 pri Neuve Chapelle na tla. Letalo se je takoj nato vnelo in zgorelo. Ne da se ugotoviti, koliko oseb je bilo v letalu. Komisija ministrstva za zrakoplovstvo je že odpotovala na kraj nesreče. Najverjetnejši vzrok je, da je postalo pilotu nenadoma slabo in, ker valed prezgodnjega starta ni bilo v letalu mehanika, je letalo moralo strmoglaviti.

No, danes sem pa imel srečo. To se izplača zaliti. Povabil sem še dva svoja znanca in odločili smo se za Mont Martre. Toda kdo bi trgal podplate po pariškem asfaltu! Sedli smo v metro in se potegnili proti našemu cilju. Vsi smo bili dobre volje in dovtipi so padali kot bi jih z rokava stresal. Nenadoma nas je močan sunek prekinil. Slutili smo nesrečo in planili iz vozov. Toda kam, v tem temnem rovu? Vedel sem, da pridrvi čez 1 minuto za nami drug metro in od prvega ne bo ostalo drugega kot trske, pomešane s krvavimi deli človeških teles. To trčenje moramo na vsak način preprečiti. Toda kako! Pogledal sem na uro. Po mojem računu bi moral priti že čez 40 sekund. Sedaj so se tudi drugi potniki zdramili iz lenobe, ki je tipična za Parižane. Nekoliko čudno se jim je zdelo, da stojimo sredi proge in že so spoznali, da smo v past. Stekel sem po progi nazaj, da bi kakorkoli ustavil garnituro, ki mora priti za našo. Od ene strani so mi udarjali na uho kriki žensk in otrok, od druge strani se je pa začulo klopotanje voza, v katerem se je peljala gospodična Smrt. Le nekam počasni udarci so se zdeli. Toda, svetloba! Da, voz je imel pritrjene močne reflektorje in v njem se ni peljala gospodična Smrt, ampak rešilna odprava. Šele kasneje sem zvedel, kako je bilo s stvarjo. Pred našim vozom se je rov zasul in mi smo obtičali v past. Na srečo pa to ni bilo daleč od naslednje postaje. Ker voz ni prišel ob določenem času, so takoj obvestili prejšnjo postajo, da se je morala zgoditi nesreča. Vse se je dobro izteklo, a vendar ne bi hotel še enkrat preživeti tistih 40 sekund med življenjem in smrtjo. No, nič ne de, imam vsaj spomin na tisti dogodek. Ko je končal, si je zadovoljno pogladil srebrno sive lase in odšel.

Profesor lovi ribe

Nagradna križanka

Vodoravno:

Navpično:

1. in 12. Voščilo uprave in uredništva vsem čitateljem.
2. Odisejeva domovina — soglasnik — matematični izraz — samoglasnik — soglasnik — svetopisemska oseba — soglasnik — glavno mesto evropske kraljevine.
3. Goni — časovni veznik — bandit — on (fr.) — prevara — kratica pri podpisih — izraz pri kartah.
4. Stara turška mera — poljedelsko orodje — dva — planet — bodrilna beseda — beograjski veletrgovec — mesto v Italiji.
5. Če dodamo š pomeni močvirsko rastlino — geometrijski pojem — moško ime — predstojnik samostana — turško žensko kopališče — osebni zaimsek — k (lat.).
6. Prva črka abecede — poglavje v koranu — dan v tednu — osebni zaimsek — Prešernova vprašalnica — izvor (lat.) — del noge — isto kot 6. prvo.
7. Predlog — azijska država — kazalni zaimsek (sh. gen.) — vol (sh.) — egiptovski bog — prometno sredstvo — oblika suhe zemlje — isto ko 7. prvo.
8. Pijača severnih narodov — žensko ime — čistilno sredstvo — prestolnica evropske kraljevine — nikalnica — reka v Švici (teče skozi Bern) — tipičen židovski priimek — HL.
9. Del živalskega telesa — ud izumrlega naroda — rimski pozdrav — mesto v Dalmaciji — glina — rama (fr. fonetično) — predlog.
10. Milost (turško) — ploskovna mera — izobrazba — kazalni zaimsek — trske — kemijski znak za aluminij — prometno sredstvo.
11. Oseba iz opere »Prodana nevesta« — kemijski znak za diamant — zlato (špansko) — soglasnik — kratica pri imenu redovnikov — medmet — samoglasnik — oseba iz romana »Pod svobodnim soncem«.

REŠITEV KRIŽANKE IZ PREJSNJE ŠTEVILKE

Vodoravno: 1. Mirogoj — sirotica, navada; 2. ka — kopa — masa — kola — proga — ni; 3. ti — korana — ralu — unija — lo; 4. kosa — bodice — babica — rio; 5. no — kola — ni — rane — laba — po; 6. briton — vaba — skiro — nalazi; 7. pi — voli — lama — soda — nada — ci; 8. capa — lopata — košava — reja; 9. ko — manastir — halo — palite — to; 10. parada — miri — vila — tirani; 11. timeo — jokohama — simonič.

1. Planina nad Sofijo — dolžinska mera.
2. Nauk o npravnem življenju — oblika glagola biti — del pluga.
3. Židovsko žensko ime — domača žival — če dodamo k pomeni umazanica.
4. EKO — reka v Jugoslaviji — z a spredaj pomeni letopis.
5. Šiba božja — napadi.
6. Oblika pesmi — kožno vnetje — arabsko ime — kemijski znak za baker.
7. Soglasnik — kratica za ime francoskega fizika (pri toplomeru) — bodočnost (fr.) — samoglasnik — kratica za glasbeni izraz.
8. utrdba — koralni otok — bog ljubezni.
9. Predsednik občine — EG — zapreka.
10. Vrsta cigaret — prvi aviatik — bolgarski pesnik.
11. Soglasnik — isto kot 7. drugo — protest — samoglasnik — samoglasnik.
12. Kratica nacionalne organizacije — mesto v severni Španiji — del zida — grška črka.
13. Arabski določni člen — tibetanski duhovnik — kraj pri Kostanjevici — kratica za naslov.
14. Soglasnik — samoglasnik — namera — samoglasnik — samoglasnik.
15. Mesto v Dalmaciji — mesto na Aljaski — skandinavsko moško ime.
16. Naša časopisna agencija — grška črka — drevoreda.
17. Kurja polt — podkupnina — pisarna — (mesto O-u).
18. Kratica za srednji spol (lat.) — prva črka abecede — indijski pesnik (Nobelov nagradenec l. 1913.) — samoglasnik.
19. Kraj pri Ljubljani — prvi slovanski kralj — poljski pridelek — kratica za: kakor spodaj (latinsko).
20. Vrsta papirja — okolica.
21. Tovarna gorčice v Kamniku — ime francoskega pisatelja — nasad.
22. Znanost — svetopisemska oseba — ovitek zrna.
23. Litvansko žensko ime — kratica za društvo »Skalae« — živež (akuzativ).
24. Način — družba, ki skrbi in dela samo za sebe.

Današnja križanka je nagradna. Razpisane so tri lepe knjige.

Še ena o Shawu

Slayni Bernard Shaw se je zaklel, da se nikdar več ne prikaže pri nobeni svoji premieri na odru. Radi tega je prihajal k vsem premieram šele, ko so ugasnili luči tako, da ga v začetku ni nihče opazil. Pred nedavnim pa se je stari ujedljivec nekoliko nasmolil. V gledališču je

bila že tema, ko se je priplazil v parter. Nenadoma se prižge za njegovim hrbtom reflektor, ki vrže senco na zastor. Publika je senco seveda takoj spoznala in ni mu pomagalo nobeno upiranje, ampak je moral lepo pred zaveso.

Kot smo že zapisali, se je Aljehinu posrečilo v drugi tretjini udušiti Euwejev obupni poskus, da bi izenačil. Kljub temu, da je bil v marsikateri partiji tega dela že na slabšem ali izgubljen, je s svojo neprekinljivo taktiko izdržal naskok treh točk. To je nasprotniku vzelo samozaupanje in potrpljenje. Euwe je klonil. Pričelo se je z ena in dvajseto partijo, ki jo je komaj izdržal. Kakor, da je Aljehin predvideval tak razvoj dogodkov, se je vrgel na deprimiranega tekmeča in ga v naslednjih štirih partijah zaporedoma uničil. Dosegel je potrebnih 15 in pol točk in s tem v edinstvenem primeru ponovno osvojil najvišji šahovski naslov. Dobil je 10 partij, izgubil 4 in 1 remiziral.

Dvojna je Aljehinova zmaga. Prvič je zmagal z globokejšo in močnejšo igro, ki spominja na njegove najboljše čase. K temu se je pridružila neprimerno večja taktična sposobnost. Euweja je tudi psihološko premagal. V tem je dosegel dr. Laskerja, največjega šahovskega filozofa in psihologa. Lasker je učil, da je treba vsako partijo igrati individualno, to se pravi, da mora bojno orožje prilagoditi po nasprotniku, potem se šele doseže pravi uspeh. Ne zmaguje vedno objektivno vzeto najboljša igra, marveč način igre, ki prizadene vsakokratnemu igralcu, ali pa tudi istemu igralcu v različnih okoliščinah, največ težav. To je čisto življenjski šah. Seveda je zraven potreben še izvrsten šahist — bodisi logik, ali pa kombinatorik. Tako na primer Aljehin v prvem meču že ni bil več kos znanstveniku Euweju, ker je preveč zapadel nesolidnosti in podcenjevanju.

Aljehinova taktika se v marsičem kaže. Tako si je pred bojem izgradil cel bojni načrt do podrobnosti, postopanje, ki mu je prineslo uspeh je proti Capablanci in ki ga je zopet na drug način »umoril«. Dalje je vzel Euweju najboljšo slovansko obrambo s tem, da ga je prisilil, da se je sam proti njej boril. In dogodilo se je v resnici, da si jo je Holandec sam ovrgel in je nato prešel na Niemcovičovo indijsko obrambo, kjer se mu je podobno godilo. Svoje teoretske »tajnosti« si je pa Aljehin prihranil na finish. Sploh je Aljehin nasprotniku navadno vsilil svoj način igre, to je, da ga je izvajal v zapletene, nejasne pozicije, s čimer je imel mnogo več prilike, da je v kalnem ribaril. Občutek stalne negotovosti je Euweja končno živčno ubil. Iz gornjega se sledi, da je znal Aljehin vsako nasprotnikovo duševno depresijo mnogo uspešneje izrabiti. Do depresij pa mora priti, saj človek ni stroj, da bi mogel vztrajati dva meseca na višku vseh sil. Poudariti pa moramo, da sta oba igrala močnejše kot kdaj poprej. To velja tako za Euweja, kakor tudi za Aljehina. Zato so partije povprečno na visoki stopnji. Vendar je umetnik še vedno triumfirал nad znanstvenikom. Genijalna intuicija nad suho logiko.

Aljehinova zmaga je tudi moralna zmaga. Dokazal je, da je boljši šahist in vrednejši nositelj prvenstva kakor Euwe. To mu je gentlemenski Euwe ob oficijelnem zaključku tudi odkrito priznal.

Aljehinov ambiciozni duh kljub strašnemu porazu in nadaljnim turnirskim neuspehom ni klonil. Vedno in vedno je zatrjeval, da bo zopet zmagovit, da še ni strl. Malokdo mu je verjel; njegovo zvezdo so že videli zahajati. Vsa njegova gigantska sila in volja, njegova ambicija in častihlepnost se zlasti izražajo, da je izvojeval največjo zmago — premagal je samega sebe. Zavrgel je alkohol, zapustil nikotin; mislil je samo na zdravje in na živce. Posrečilo se mu je, da je zopet vstal in zmagal. Ta dvojni boj bo še dolgo najveličastnejši dvojni v šahovski zgodovini. Aljehin sam je pred spopadom izjavil: »To je boj za moje življenje. Boj za biti in ne biti.«

Ako je dr. Euwe lani rekel, da je vesel, da si je kot prvi German (Steinitz in Lasker sta bila žida, Capablanca pa Roman) osvojil svetovno prvenstvo, nas zdaj veseli, da si ga je Slovan zopet priboril in mu le želimo, da bi ga še dolgo uspešno branil.

Preinfalk Anton